อาหารสำหรับผู้สูงอายุโรคไตเรื้อรัง

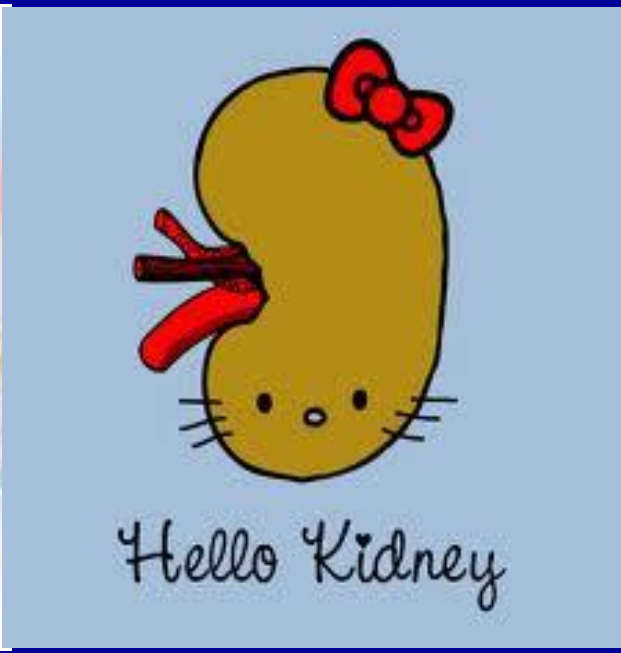

ผศ.ชนิดา ปโชติการ Ph.D., LD., MPH.,CDT.
สถาบันโภชนาการ ม มหิดล
สมาคมนักกำหนดอาหารแห่งประเทศไทย

การ

Factors that effect on Nutrition Status

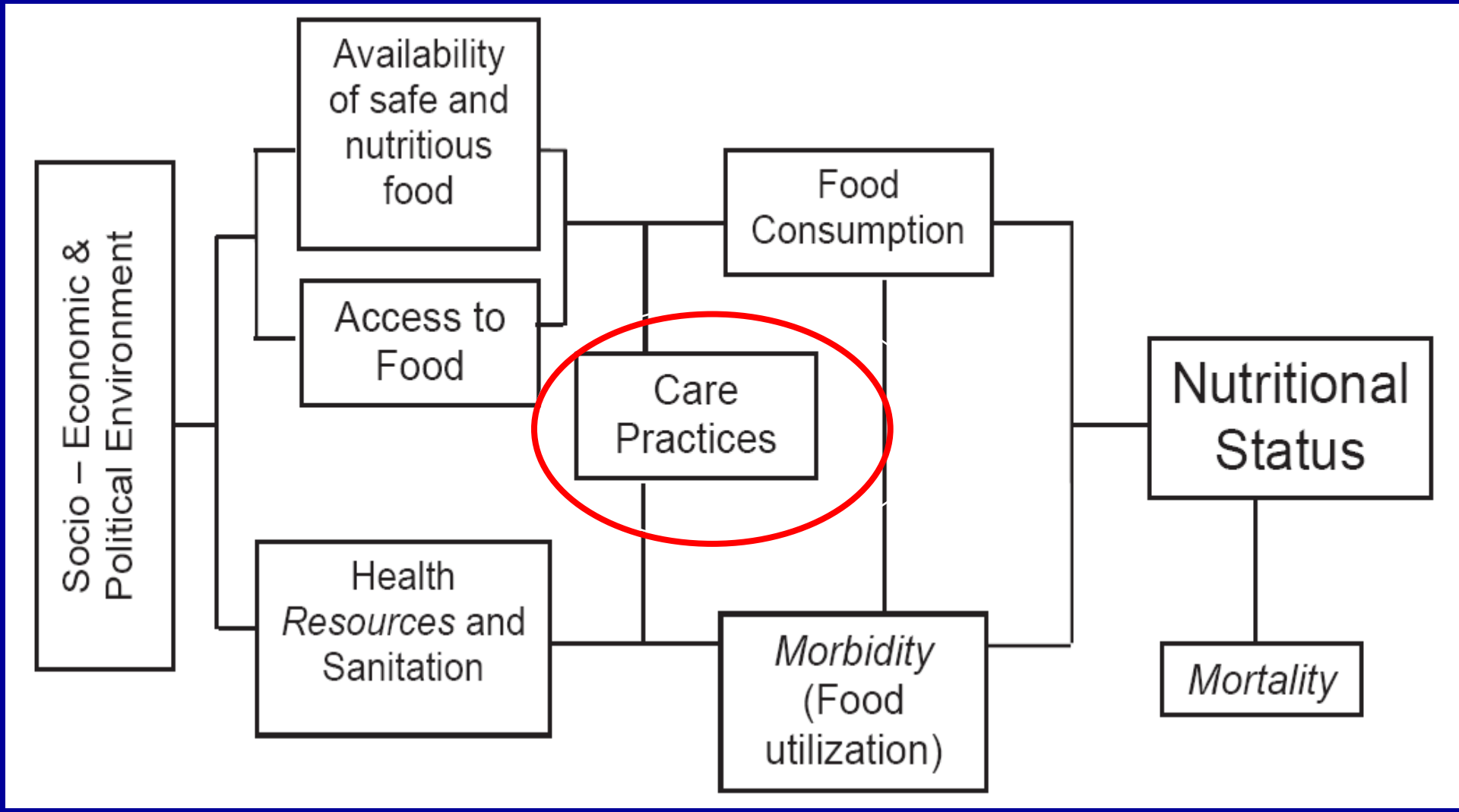

Interdisciplinary healthcare team

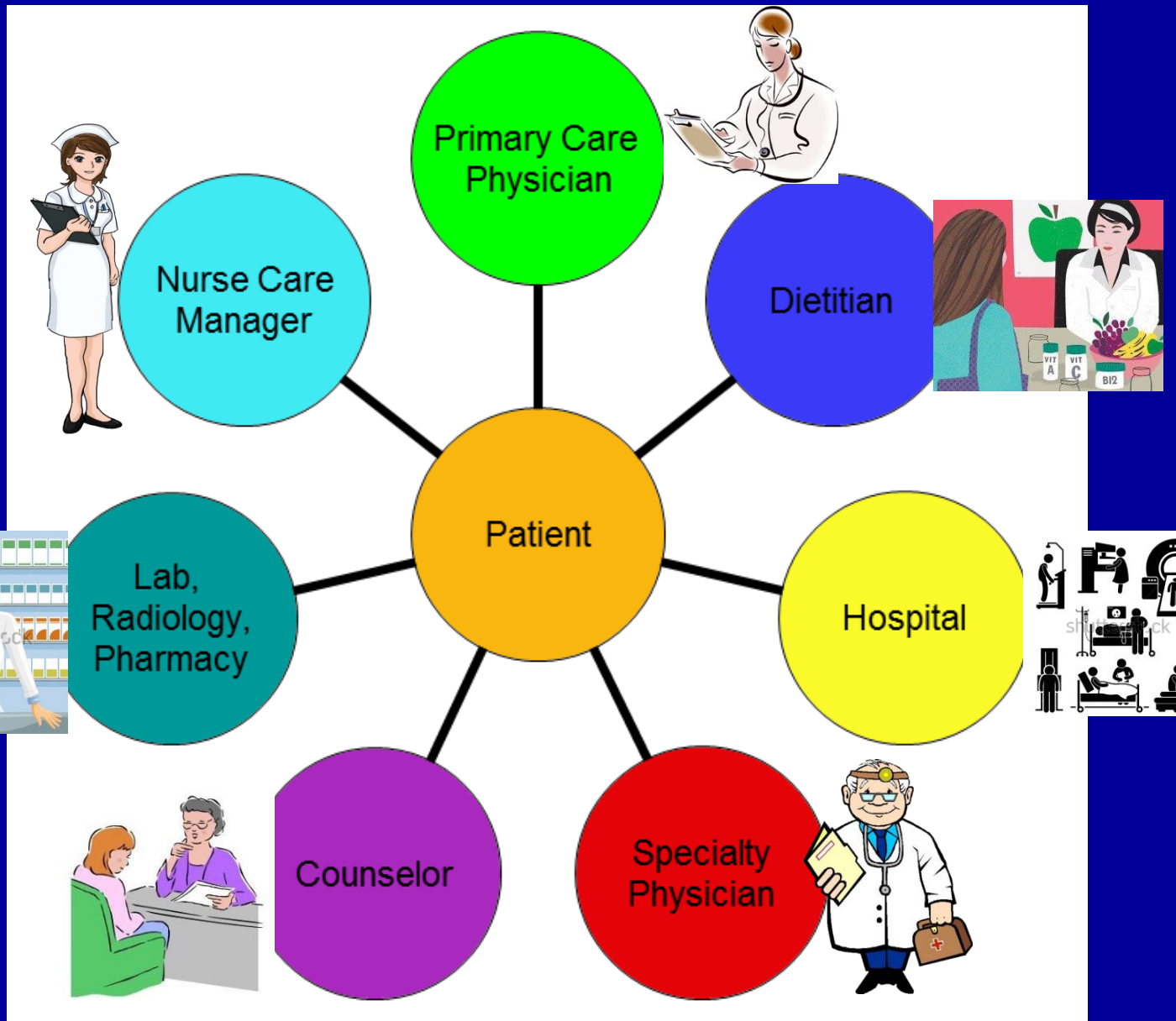

ลักษณะของทีมที่ประสบความสำเร็จในการดูแลผู้ป่วยด้านโภชนาการ

- ผู้ป่วยเป็นจุดศุนย์กลาง
- ตระหนักความสำคัญของการให้โภชนบำบัด
- มีความรู้และทักษะในการให้คำปรึกษาด้านโภชนาการ
- มีการติดตามและประเมินภาวะโภชนาการอย่างสม่ำเสมอ
- มีทักษะในการสื่อสาร
- มีการทำงานแบบสหสาขาวิชาชีพซึ่งตระหนักถึงบทบาทซึ่งกันและกันในการดุแลผู้ป่วยในด้านอาหารและโภชนาการ

ผู้สูงอายุ

- มีการเลื่อมของเซลล์ของร่างกายและไม่มีเซลล์ใหม่เกิดขึ้นแทนที่
- จำนวนเซลล์ สมอง ไต กล้ามเนื้อ หัวใจลดน้อยลง
- ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เสื่อมลง
- ความสามารถในการรับรสของปุ่มรับรสอาหารที่ลิ้นและประสาทของการรับกลิ่น ลดลง
- ระบบทางเดินอาหารและการดูดซึมสารอาหารลดลง

ผู้สูงอายุและภาวะทุพโภชนาการ

- ผู้สูงอายุจะพบภาวะทุพโภชนาการไม่ว่าจะเป็นภาวะโภชนาการขาดหรือเกินได้มากขึ้น สาเหตุจากหน้าที่การทำงานของร่างกายลดลง เพิ่มอัตราการเกิดภาวะแทรกซ้อน
- ทำให้มีการเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลบ่อยครั้งมากขึ้น มีระยะเวลาที่ต้องอยู่ในโรงพยาบาลนานขึ้น ทำให้มีอัตราการเจ็บป่วยและอัตราตายในผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น

ธงโภชนาการ ของวัยสูงอายุ

เครื่องดื่ม 8 แก้ว

ธัญพืชอย่างน้อย 8 หน่วยบริโภค

ผักสีอ่อนอย่างน้อย 3 หน่วยบริโภค

ผักสีเข้มอย่างน้อย 3 หน่วยบริโภค

นมหรือผลิตภัณฑ์นมไขมันต่ำ
อย่างน้อย 3 หน่วยบริโภค

ถั่วเมล็ดแห้ง ปลา เนื้อสัตว์ไขมันต่ำ
อย่างน้อย 2 หน่วยบริโภค

น้ำตาลและเกลือเล็กน้อย

อาจมีการเสริมแคลเซียม วิตามิน บี 12 วิตามินดี
ควรปรึกษาแพทย์

ชนิดา ปโชติการ

Nutritional Needs Change with Aging

Increased requirements:	Decreased requirements:
calcium	calories
vitamin D	(vitamin A)
vitamin B12	
vitamin B6	
(protein)	

ตัวอย่างผู้ป่วย

ผู้ป่วยหญิงอายุ 80 ปี เป็นโรคเบาหวานมา 20 ปี ปัจจุบันได้รับยา Glibenclamide 20 mg Metformin 1,500 mg ต่อวัน หลังสุด FPG 150 mg/dl HbA1c 9% ผู้ป่วยมีโรคความดันสูง ไขมันสูง โรคหัวใจขาดเลือด และปวดเข่า 2 ข้าง ยาที่ใช้ร่วมด้วยอื่นๆ ได้แก่ Enalapril 20 mg Simvastatin 40 mg ASA 81 mg Isordil (10) 1X3 Celebrex 1 cap OD

ตัวอย่างผู้ป่วย

ผู้ป่วยรับประทานทานผักไม่ได้เนื่องจากฟันไม่ดี กินน้อยลงเนื่องจากไม่ค่อยรู้รส ช่วงหลังมีอาการซึมเศร้ามากขึ้นเนื่องจากไม่ค่อยมีญาติพามาตรวจที่โรงพยาบาลเนื่องจากปวดเข่าเดินทางลำบาก ลูกหลานต้องทำงานไม่มีเวลา บางครั้งลูกก็มารับยาแทนที่โรงพยาบาลไปให้ผู้ป่วยโดยที่ไม่มาตรวจเลือด วันที่มาตรวจญาติพบว่าไม่รู้สึกตัว เนื่องจากเข้านอนและไม่รับประทานอาหารกลางวัน มาที่ห้องฉุกเฉิน ตรวจพบว่า DTX ต่ำ BUN 60 mg/dl Cr 2.4 mg/dl ได้ 50% glucose 50 ml อาการรู้สึกตัวดีขึ้น

ชนิดา ปโชติการ

ปิรามิดการกิน เบาหวาน

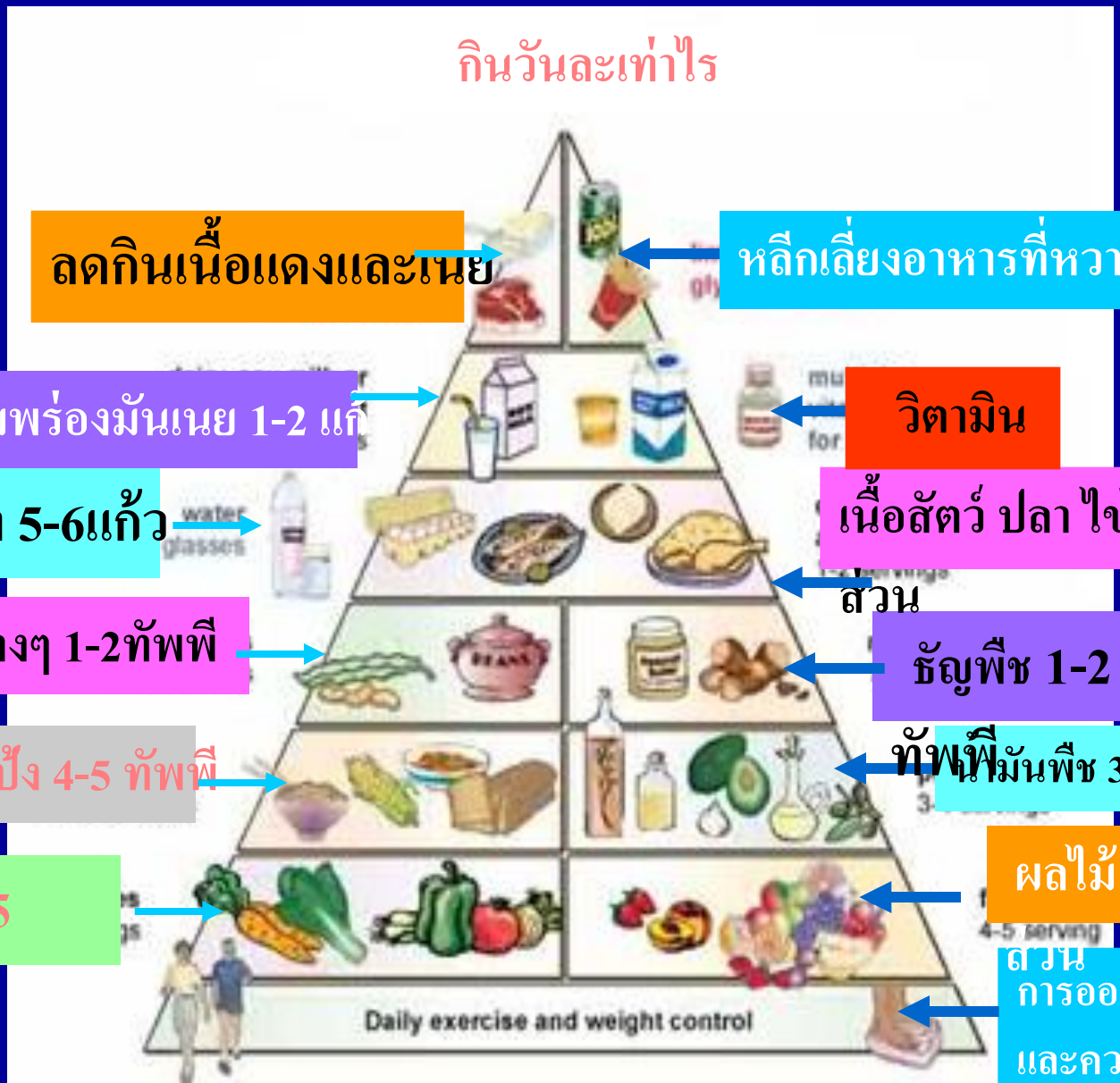

ชนิดา ปโชติการ

CKD-CVD-Diabetes Link: CKD is a Disease Multiplier

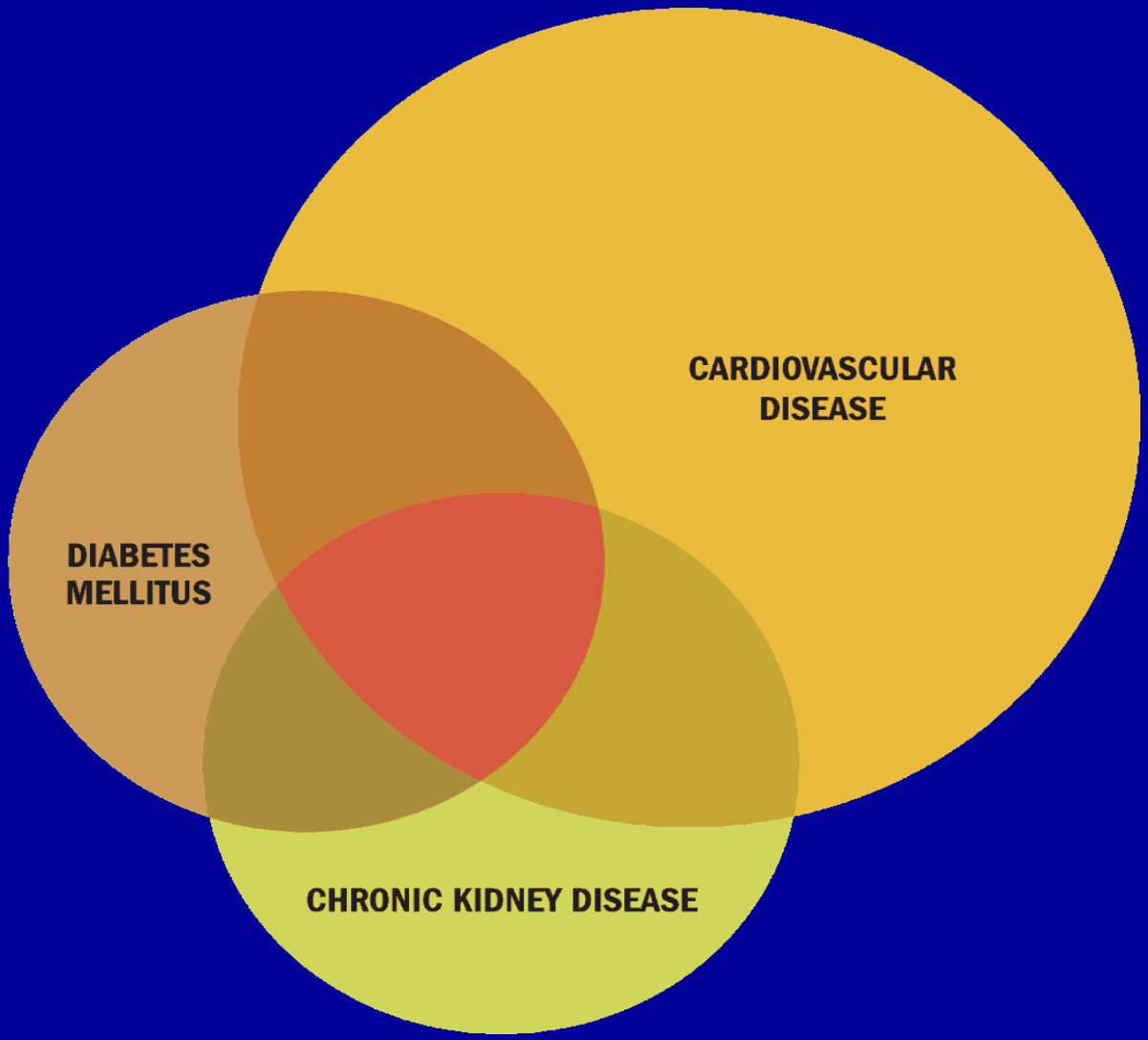

เปรียบเทียบการทำงานของไต และบทบาทของอาหาร

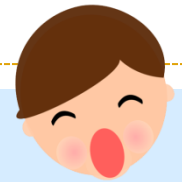

ไม่เป็นโรคไตเรื้อรัง

ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังที่ยังไม่ได้ล้างไต

ผู้ที่ล้างไตทางหน้าท้อง

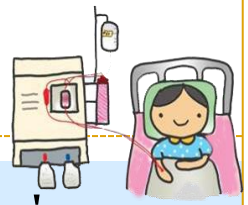

ผู้ที่ฟอกเลือด

กรองได้ปกติ

กินอาหารให้ถูกต้อง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดโรคไต (ลด หวาน มัน เค็ม)

กรองได้ลดลง

-ยา+กินอาหารที่เหมาะสม ทำให้ไตเสื่อมช้าลง (ลดเค็ม ลดเนื้อ)

กรองได้น้อยมากๆ

-ยา+ อาหารที่เหมาะสม

-ป้องกันภาวะแทรกซ้อน (ลดเค็ม เพิ่มเนื้อ)

ที่มา:กัลยา.กาลสัมฤทธิ์ นักกำหนดอาหาร

Classification of CKD Based on GFR and Albuminuria Categories: "Heat Map"

Prognosis of CKD by GFR and Albuminuria Categories

GFR categories (ml/min/1.73 m²) Description and range				Albuminuria categories Description and range		
				A1	**A2**	**A3**
				Normal to mildly increased	Moderately increased	Severely increased
				<30 mg/g <3 mg/mmol	30-299 mg/g 3-29 mg/mmol	≥300 mg/g ≥30 mg/mmol
	G1	Normal or high	≥90			
	G2	Mildly decreased	60-90			
	G3a	Mildly to moderately decreased	45-59			
	G3b	Moderately to severely decreased	30-44			
	G4	Severely decreased	15-29			
	G5	Kidney failure	<15			

Green: low risk (if no other markers of kidney disease, no CKD); Yellow: moderately increased risk; Orange: high risk; Red, very high risk.
KDIGO 2012

ชนิดา ปโชติการ

Kidney Disease: Improving Global Outcomes (KDIGO) CKD Work Group. *Kidney Int Suppls*. 2013;3:1-150.

การแบ่งโรคไตเรื้อรังออกเป็นระยะต่าง ๆ

ระยะ	ความหมาย	%การทำงานที่เหลืออยู่
1	ไตเริ่มถูกทำลายเล็กน้อย แต่การทำงานของไตยังปกติอยู่	> 90
2	ไตทำงานลดลงเล็กน้อย	60-89
3a	ไตทำงานลดลงเล็กน้อยถึงปานกลาง	45-59
3b	ไตทำงานลดลงเล็กน้อยถึงปานกลาง	30-44
4	ไตทำงานลดลงอย่างมาก	15-29
5	ไตเรื้อรังระยะสุดท้าย	<15
5D	ไตเรื้อรังต้องทำการล้างไต	

- eGFR (สูตร EPI)= 18
- Stage of CKD = 4
- ผู้ป่วยมีปัญหาด้านโภชนาการอะไรบ้าง ?

Determine Your Nutritional Health:การตรวจสอบภาวะโภชนาการแบบง่าย

- สัญญาณเตือนเมื่อมีภาวะทุพโภชนาการซึ่งมักถูกมองข้ามบ่อยๆ
- ใช้รายการต่อไปนี้ตรวจสอบภาวะโภชนาการของ
  - ผู้สูงอายุ
  - คุณ
  - คนรู้จัก

ผลคะแนนภาวะโภชนาการของผู้สูงอายุ

- คะแนน 0 – 2
- คุณมีภาวะโภชนาการดี ควรตรวจสอบภาวะโภชนาการของคุณอีกครั้งใน 6 เดือนข้างหน้า

ผลคะแนนภาวะโภชนาการของผู้สูงอายุ

- คะแนน 3 – 5 คุณมีความเสี่ยงต่อภาวะทุพโภชนาการอยู่ในระดับปานกลาง ลองตรวจสอบดูว่าจะทำอะไรได้บ้างเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการกินและวิถีชีวิต
- คลินิกผู้สูงอายุ โปรแกรมโภชนาการสำหรับผู้สูงอายุ ศูนย์ผู้สูงอายุหรือศูนย์สุขภาพสามารถช่วยคุณได้และตรวจสอบภาวะโภชนาการของคุณอีกครั้งใน 3 เดือนข้างหน้า

ผลคะแนนภาวะโภชนาการของผู้สูงอายุ

- คะแนน 6 หรือมากกว่า
- คุณมีความเสี่ยงต่อภาวะทุพโภชนาการสูง นำแบบคัดกรองนี้ไปด้วยเมื่อคุณไปพบแพทย์ นักกำหนดอาหาร/นักโภชนาการ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ และขอรับคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาของคุณและวิธีปฏิบัติเพื่อแก้ไขภาวะโภชนาการ

ข้อความ	ใช่
ฉันมีอาการเจ็บป่วยหรือมีภาวะที่ทำให้ต้องเปลี่ยนชนิดและ/หรือปริมาณอาหารที่รับประทาน/อาหารเฉพาะโรค	2
ฉันรับประทานอาหารน้อยกว่า 2 มื้อต่อวัน	3
ฉันรับประทานผัก หรือ ผลไม้ หรือ ผลิตภัณฑ์นมในปริมาณน้อยต่อวัน	2
ฉันดื่มเบียร์ ดื่มเหล้าหรือไวน์ >3 แก้ว เกือบทุกวัน	2
ฉันมีปัญหาเกี่ยวกับปากและฟันทำให้รับประทานอาหารได้ลำบาก	2

ข้อความ	ใช่
ฉันไม่มีเงินเพียงพอสำหรับซื้ออาหารรับประทาน	4
ฉันรับประทานอาหารคนเดียวเป็นประจำ	1
ฉันต้องรับประทานยา 3 ชนิดหรือมากว่าทุกวัน	1
น้ำหนักตัวของฉันเพิ่มขึ้น หรือ ลดลง 4-5 กิโลกรัม ภายในเวลา 6 เดือนโดยไม่ทราบสาเหตุ	2
ร่างกายของฉันมีปัญหาที่ทำให้ไม่สามารถไปซื้ออาหาร ทำอาหาร หรือรับประทานอาหารเองได้	2
รวม	12

คุณมีความเสี่ยงต่อภาวะทุพโภชนาการสูง

การคัดกรองความเสี่ยงภาวะทุพโภชนาการ

การคัดกรอง ครั้งที่/วันที่	1	2	3	4	5 .....
1. ในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมารับประทานอาหารได้น้อยลงเนื่องจากความอยากอาหารลดลง มีปัญหาการย่อยหรือการเคี้ยวหรือปัญหาการกลืนหรือไม่ 0 = รับประทานอาหารน้อยลงอย่างมาก 1 = รับประทานอาหารน้อยลงปานกลาง 2 = การรับประทานอาหารไม่เปลี่ยนแปลง					
2. ในช่วง 3 เดือนที่ผ่านมาน้ำหนักลดลงหรือไม่ 0 = น้ำหนักลงมากกว่า 3 กิโลกรัม 1 = ไม่ทราบ 2 = น้ำหนักลงระหว่าง 1 – 3 กิโลกรัม 3 = น้ำหนักไม่ลดลง					
3. ผู้ป่วยรับประทานอาหารเต็มมื้อ ได้กี่มื้อต่อวัน 0 = 1 มื้อ 1 = 2 มื้อ 2 = 3 มื้อ					

ที่มา : สำนักโภชนาการ ดัดแปลงมาจาก Mini Nutritional Assessment : MNA®

การคัดกรองความเสี่ยงภาวะทุพโภชนาการ

	1	2	3	4	5 .....
4. ผู้ป่วยรับประทานอาหารจำพวกโปรตีนเหล่านี้บ้างหรือไม่ **- นมหรือผลิตภัณฑ์จากนม** **อย่างน้อย 1 หน่วยบริโภค/วัน** **ใช่ ☐ ไม่ใช่ ☐** **(1 หน่วยบริโภค=นม 200 มล./ ชีส 1 แผ่น/ โยเกิร์ต 1 ถ้วย)** **- เนื้อสัตว์ ปลา หรือสัตว์ปีก ทุกวัน** **ใช่ ☐ ไม่ใช่ ☐** **- ถั่วหรือไข่ อย่างน้อย 4 ช้อนกินข้าว / สัปดาห์** **ใช่ ☐ ไม่ใช่ ☐** **(ไข่ 1 ช้อนกินข้าว= ครึ่งฟอง)** **0.0 = ถ้าตอบ "ไม่ใช่" ทุกข้อ หรือ "ใช่" เพียง 1 ข้อ** **0.5 = ถ้าตอบ "ใช่" 2 ข้อ** **1.0 = ถ้าตอบ "ใช่" 3 ข้อ**					

การคัดกรอง ครั้งที่/วันที่	1	2	3	4	5 .....
5. ผู้ป่วยรับประทานอาหารผักหรือผลไม้อย่างน้อย 2 ส่วน* ต่อวัน (1 ส่วน* หมายถึง ผลไม้ 1 ผล เช่น ส้ม/กล้วยน้ำว้า ผลไม้ชิ้น 6-8 ชิ้น เช่น สับปะรด/มะละกอ ผลเล็กมาก 6 ผล ลำไย ลองกอง ผลเล็กปานกลาง 4 ผล เช่น เงาะ/มังคุด/พุทรา ผลขนาดกลาง ½ ผล เช่น มะม่วง/ฝรั่ง/กล้วยหอม ผัก 1 ส่วน หมายถึง ผักสุก 1 ทัพพี ผักสด 2 ทัพพี 0 = ไม่ใช่ 1 = ใช่					
6. ดื่มเครื่องดื่ม(น้ำ น้ำผลไม้ กาแฟ ชา นม หรืออื่นๆ) ปริมาณเท่าไหร่ต่อวัน 0.0 = น้อยกว่า 3 แก้ว 0.5 = 3 – 5 แก้ว 1.0 = มากกว่า 5 แก้ว					
7. ความสามารถในการช่วยเหลือตัวเองขณะรับประทานอาหาร 0 = ไม่สามารถรับประทานได้เอง 1 = รับประทานได้เองแต่ค่อนข้างลำบาก 2 = รับประทานได้เอง / ไม่มีปัญหา					
รวมคะแนน.					

การแปลผลการคัดกรองความเสี่ยงภาวะทุพโภชนาการ

ระดับ A (10 - 12 คะแนน) ไม่พบความเสี่ยง

ระดับ B (5 – 9 คะแนน) พบความเสี่ยง

ระดับ C (น้อยกว่า 5 คะแนน) พบความเสี่ยงสูง

ชนิดา ปโชติการ

NT

การประเมินภาวะทุพโภชนาการ (NT 2013 : Nutrition Assessment)

(ประยุกต์ จาก แนวความคิดกำหนดใหม่สากล = White JV, et al. Consensus Statement : J Acad Nutr Diet 2012, 112(5):730-738)

วันที่ประเมิน..... ชื่อ-นามสกุลผู้ป่วย..... อายุ.....ปี HN..... AN.....

เพศ ☐ ชาย / ☐ หญิง, ประเภท : ☐ OPD...../ ☐ IPD หอผู้ป่วย..... การวินิจฉัยโรค .....

ส่วนสูง..... cm., IBW....., UBW....., CBW....., Weight☐ loss ☐ gain ..... kg., BMI .....

(IBW : Ideal body weight : น้ำหนักมาตรฐาน หรือ ที่ควรจะเป็น ; UBW : Usual body weight : น้ำหนักปกติ ; CBW : Current body weight : น้ำหนักปัจจุบัน)

สภาพผู้ป่วย (Patient performance status score)

ECOG	0	1	2	3	4
Karnofsky	100	90	80	70	60	50	40	30	20	10

6. สมรรถภาพกล้ามเนื้อ (ประเมินซ้ำทุกวัน) 0 1 2 3

คะแนน 0 = ไม่มีแรง 1-2 (strong), 3 = มีแรง ≥3, 2 = มีแรง 1, 1 = มีแรง 0 (no strength)

1. ประวัติการได้รับอาหาร หรือ สารอาหาร — คะแนน

พิจารณาอาหารทั้ง ประเภท-ปริมาณ-คุณภาพ ของสารอาหาร และ ระยะเวลา ที่ได้รับก่อน

ให้คะแนน 0 = ปกติ หรือ เปลี่ยนน้อยที่สุด ไปจนถึง คะแนน 4 = ทีละสิ่งๆ มาก

ประเภท=ปริมาณ=คุณภาพ ของ สารอาหาร ที่ได้รับ	ระยะเวลา ที่ได้รับน้อย / คะแนน ให้ลงเครื่องหมาย (✓) ที่ช่อง		
[ ] กินเอง [ ] TP [ ] PN [ ] Standard IV	≤ 7 วัน [ ]	8 – 14 วัน [ ]	> 14 วัน [ ]
[ ] Combination			
TF : tube feeding, PN : Parenteral nutrition			
[ ] < 10 % (MPO, ได้รับเหลวใสเท่านั้น/อาหารดูดซึม)	[1] [2]	[2] [3]	[3] [4]
[ ] 10 – 25 % ของปริมาณปกติ หรือ เทอมรี่ ที่ต้องการ	[0] [1]	[1] [2]	[2] [3]
[ ] 25 – 50 % ของปริมาณปกติ หรือ เทอมรี่ ที่ต้องการ	[0]	[0] [1]	[1] [2]
[ ] 50 – 75 % ของปริมาณปกติ หรือ เทอมรี่ ที่ต้องการ	[0]	[0]	[1]
[ ] 75 – 100 % ของปริมาณปกติ หรือ เทอมรี่ ที่ต้องการ	[0]	[0]	[0]

2. การเปลี่ยนแปลงของน้ำหนักตัว — คะแนน

[ ] เท่าเดิม หรือ [ ] เพิ่มขึ้น ..... กก. / เวลา..... (คะแนน = 0)

[ ] ลดลง.....% ในระยะเวลา..... เดือน หรือ ..... สัปดาห์

ระยะเวลา	% น้ำหนักที่ ลดลง		
	เล็กน้อย	ปานกลาง	รุนแรง
คะแนน	[1]	[2]	[3]
[ ] 1 สัปดาห์	< 1 %	1 – 2 %	> 2 %
[ ] 2 – 3 สัปดาห์	< 2 %	2 – 3 %	> 3 %
[ ] 1 เดือน	< 4 %	4 – 5 %	> 5 %
[ ] 3 เดือน	< 7 %	7 – 8 %	> 8 %
[ ] > 3 เดือน	< 10 %	10 %	> 10 %

modified from Kovarovich DS., et al. N. risk classification in PN Handbook. A.S.P.E.N.2008

or CBW < IBW – 10 % : severe (EN Handbook. ASPEN.2005, p.5)

or CBW < previous 1 year BW – 10 % : severe (PN Handbook. ASPEN.2014, p.9)

7. ประเมินความรุนแรงของภาวะเจ็บป่วย เรื้อรัง (≥ 3 เดือน) — คะแนน

ที่มี ผลกระทบ ต่อ การเปลี่ยนการ และ ผลกระทบที่ตับ

(0 = มีโรคแต่ดูปกติ, 1 = เล็กน้อย, 2 = ปานกลาง, และ 3 = รุนแรง)

โรค และ ไขข้าง ตัวอย่าง เช่น	คะแนน			
โรคมะเร็ง (Stage I = 0, II = 1, III = 2, IV = 3)	0	1	2	3
โรคปอด (TB., COPD, ...)	0	1	2	3
โรคไต (โดยการเรื้อรังเฉพาะที่มีอาการ = 2, HD/PD = 3)	0	1	2	3
โรคตับ (Hepatic Encephalopathy = 3)	0	1	2	3
HIV (มีอาการ : ผมร่วง ≥ 10% = 0-2, ผมร่วง >10% + wasting = 3)	0	1	2	3
โรค / อาการ อื่นๆ (eg.Short bowel, ...)	0	1	2	3
ติดเชื้อ (ถ้าประเมินการติดเชื้อระดับ = 2, เล็กเรื้อ = 3)	0	1	2	3
เลยเพลิน (ที่ขาดสารอาหารจากสิ่งแวดล้อม = 2, เล็กเรื้อ = 3)	0	1	2	3
เลยเรื้อรังอื่นๆ	0	1	2	3

หมายเหตุ ให้คะแนน เต็ม ถ้าย เล็กรวมคะแนน เต็มความสูงที่ว่าไม่เกิน 3

8. ประเมินความรุนแรง ของ ภาวะเจ็บป่วย เฉียบพลัน หรือ ที่เฉียบพลัน — คะแนน

ที่มี ผลกระทบ ต่อ ภาวะโภชนาการ และ ผลกระทบที่ตับ

(0 = ไม่มี, 1 = เล็กน้อย, 2 = ปานกลาง, และ 3 = รุนแรง)

Stress : severity of hypermetabolism / catabolism ภูมิที่ลดลง, น้ำหนักลด=ติดเชื้อ, Burn, ผ่าตัดใหญ่ เช่น....	คะแนน ความรุนแรง		
Non neurological trauma, ...	1	2	3
Head injury, Acute spine injury (GCS 15 = 0, 14-13 = 1, 12-8 = 2, 7-3 = 3)	1	2	3
Burn (minor : พื้น < 15 %; mod. : มีก > 5 %; major : พื้น > 20 % / มีก > 10 %)	1	2	3
Sepsis (sepsis = 1, severe sepsis = 2, septic shock = 3)	1	2	3
Recent major operation (1-2 wk.)	1	2	3
Acute pancreatitis, Hepatitis, Peritonitis, Necrotizing fasciitis, ...	1	2	3
Disease / Other condition (eg. MI, GI bleed), shock, severe diarrhea, EC-Fistula	1	2	3

หมายเหตุ ให้คะแนน เต็ม ถ้าย เล็กรวมคะแนน เต็ม ผลรวมสูงที่ว่าไม่เกิน 3

3. ภาวะบวกน้ำ (Fluid accumulation) — คะแนน

พิจารณา ตำแหน่ง (เฉพาะที่-ทั่วตัว) / ระดับ (มาก-น้อย)	คะแนน
ไม่บวม (มีแค่ 2 ข้าง หน้าแข้ง ข้อเท้า ก้อนเท้า ทั้ง 2 ข้าง)	0
บวมเล็กน้อย บวมต่ำ ระดับ 1-3" (ของรองเท้า 2-4 คน.)	1
บวมปานกลาง มีแขน หรือ ขาทั้งต้นเข้าง, ระดับ 3-5"	2
บวมทั้งตัว ระดับ 5-8" (ของรองเท้า 6-8 คน.)	3

9. สรุปประเมินผลรวม (ข้อ 1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 + 8 = ข้อ 9) — คะแนน

[x] ตรงนี้ ใช้สามารถประเมินได้แบ่งแยก เช่น ไม่รู้สึกตัว

ระดับภาวะทุพโภชนาการ	ช่วงคะแนนรวม	การปฏิบัติ
[ ] NT=1 (ไม่มี หรือ มีภาวะเสี่ยง)	: 0-4 คะแนน	: ติดตามประเมินซ้ำทุก 6-8 สัปดาห์
[ ] NT=2 (เล็กน้อย)	: 5-7 คะแนน	: ติดตามประเมินซ้ำทุก 4-6 สัปดาห์
[ ] NT=3 (ปานกลาง)	: 8-10 คะแนน	: ควรเริ่มให้โภชนาบำบัด ประเมินซ้ำทุก ≥ 7 วัน
[ ] NT=4 (รุนแรง)	: > 10 คะแนน	: พิจารณาส่งปรึกษาทีมโภชนาบำบัด

4. ระดับการสูญเสีย มวลไขมัน (Body fat loss) ประเมินเฉพาะที่ที่ว่างจาก 0 1 2 3

0 = ปกติ, 1 = มีไขมันน้อย, 2 = มีไขมันน้อยมาก, 3 = หนังหุ้มกระดูก

5. ระดับการสูญเสีย มวลกล้ามเนื้อ (Muscle loss) ประเมินเฉพาะที่ที่ว่างจาก 0 1 2 3

0 = ปกติ, 1 = กล้ามเนื้อเริ่มน้อยลง, 2 = กล้ามเนื้อฝ่อ, 3 = หนังหุ้มกระดูก

ผู้ประเมิน ..... [ ] แพทย์ [ ] พยาบาล [ ] นักกำหนดอาหาร [ ] อื่นๆ

แพทย์ รับทราบผลการประเมิน.....

ECOG (Eastern Cooperative Oncology Group) Performance Status		Karnofsky Performance Status	
Score	Description	Score	Description
0	Fully active, able to carry on all pre-disease performance without restriction.	100	Normal, no complaints, no evidence of disease.
		90	Able to carry on normal activity, minor signs or symptoms of disease.
1	Restricted in physically strenuous activity but ambulatory and able to carry out work of a light or sedentary nature, e.g., light housework, office work.	80	Normal activity with effort, some signs or symptoms of disease.
		70	Cares for self, unable to carry on normal activity or do active work.
2	Ambulatory and capable of all selfcare but unable to carry out any work activities. Up and about more than 50% of waking hours.	60	Requires occasional assistance, but is able to care for most of his/her needs.
		50	Requires considerable assistance and frequent medical care.
3	Capable of only limited selfcare, confined to bed or chair more than 50% of waking hours.	40	Disabled, requires special care and assistance.
		30	Severely disabled, hospitalization indicated. Death not imminent.
4	Completely disabled. Cannot carry on any selfcare. Totally confined to a bed or chair.	20	Very sick, hospitalization indicated. Death not imminent.
		10	Moribund, fatal processes progressing rapidly.

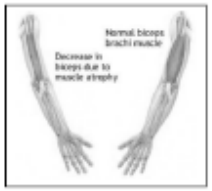

ตรวจประเมิน มวลกล้ามเนื้อ ที่ต้องการ (ในภาพรวม)

* มือ แขน ขา ผนังหรวงอก กล้ามเนื้อท้อง

ตรวจประเมิน มวลไขมัน ให้ทั่วหนัง ของร่างกาย (ในภาพรวม)

* ตา (periorbital fat) หรือ (temporal area)
* ต้นแขน (หลัง M. biceps, หลังต้นแขน (บริเวณ M. triceps)
* ใต้กระดูกไหปลาร้า (subpectoral), ใหญ่หน้าอก-เอว

วิธีการตรวจ สมรรถภาพ กล้ามเนื้อผู้ป่วย

มือ : ลำหวีบีบ มือผู้ตรวจ เท้า : กระดก ข้อเท้า ขึ้น-ลง

แขน : ยก งอ เหยียด ศอก ไหล่ ขา : ยกขา งอ-เหยียด เข่า

สมรรถภาพกล้ามเนื้อ (The Medical Research Council grading of muscle power)

Grade 0	ไม่สามารถขยะเคลื่อนไหวได้เลย (อัมพาต) (3 คะแนน)
Grade 1	สามารถเคลื่อนได้เล็กน้อย แต่ขยายในแนว horizontal (2 คะแนน)
Grade 2	สามารถเคลื่อน ต้านแรงดึงดูดของโลกตามแนว vertical ได้ (1 คะแนน)
Grade 3	สามารถเคลื่อนตามแนว vertical และ ต้านแรงผู้ตรวจ พอได้ (1 คะแนน)
Grade 4	มีสามารถขยับแรงเพียงเล็กน้อย (0 คะแนน)
Grade 5	ปกติ (0 คะแนน)

อาจมี อัมพฤกษ์ อัมพาต : ประเมินสมรรถภาพ M. ของ แขน-ขา หรือ ส่วน M. ที่มีแรง

วิธีหาน้ำหนักที่ควรจะเป็น (Ideal body weight)

ชาย = ส่วนสูง (ซม.) - 100, หญิง = ส่วนสูง (ซม.) - (105-110)

M : IBW (kg) = 50 + (0.91 x [ht. in cm. - 152.4)

F : IBW (kg) = 45.5 + (0.91 x [ht. in cm. - 152.4)

(from : ARDS Network. NEJM. May 2000, 342 (18) : 1301- 08)

ตารางคำนวณ % น้ำหนัก เพิ่มขึ้น หรือ ลดลง

ตัวอย่าง น้ำหนักเพิ่มขึ้น (ดู ———)

นน.ปกติ 72 กก., นน.ปัจจุบัน 81.5 กก., นน.เพิ่มขึ้น 9.5 กก. = 13 %

ตัวอย่าง น้ำหนักลดลง (ดู .....)

นน.ปกติ 68 กก., นน.ปัจจุบัน 60.5 กก., นน.ลดลง 7.6 กก. = 11%

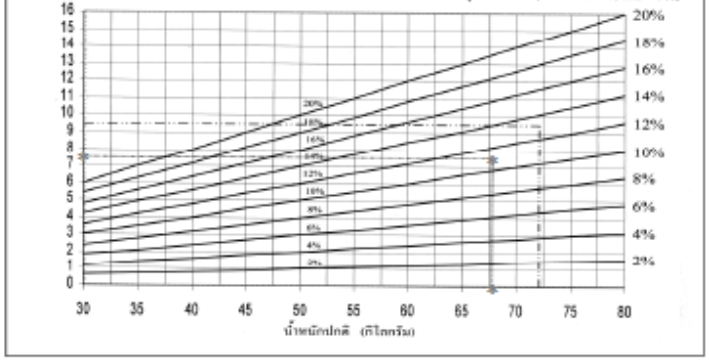

NAF

NUTRITION ALERT FORM แบบประเมินภาวะโภชนาการ

ชื่อ-สกุล ชาย หญิง อายุ ปี HN วัน/เดือน/ปีที่รับ

การวินิจฉัยเบื้องต้น ข้อมูลจาก ผู้ป่วย ญาติ อื่นๆ

ทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องโดยเลือกเพียง 1 ช่องในแต่ละหัวข้อใหญ่และหัวข้อย่อย (ยกเว้น 6,8 เลือกได้มากกว่า 1 ช่อง) และใส่คะแนนในช่อง

	คะแนน ครั้งที่ 1	คะแนน ครั้งที่ 2	คะแนน ครั้งที่ 3
1. ส่วนสูง/ ความยาวตัว/ ความยาวช่วงแขนจากปลายนิ้วกลางทั้ง 2 ข้าง (Arm span) วัดส่วนสูง ซม. วัดความยาวตัว ซม. Arm span ซม. ญาติบอก ซม.			
2. น้ำหนักและค่าดัชนีมวลกาย (ค่าดัชนีมวลกาย (BMI) = น้ำหนัก (กก.)/ ส่วนสูง (ม.)²)			
2.1 น้ำหนัก ☐ ชั่งในห้องแยก (1) ☐ ชั่งในห้องรวม (0) ☐ ชั่งไม่ได้ (0) ☐ ญาติบอก (0)	น้ำหนัก กก. คะแนน	น้ำหนัก กก. คะแนน	น้ำหนัก กก. คะแนน
2.2 BMI ☐ BMI < 17.0 กก./ ม.² (2) ☐ BMI 17.0–18.0 กก./ ม.² (1) ☐ BMI 18.1–29.9 กก./ ม.² (0) ☐ BMI ≥ 30.0 (1)	BMI กก./ม.² คะแนน	BMI กก./ม.² คะแนน	BMI กก./ม.² คะแนน
หากไม่ทราบน้ำหนัก ใช้ผล Albumin หรือ ผล Total Lymphocyte Count (TLC)			
2.1 ผล Albumin ☐ ≤ 2.5 g/dl (< 25 g/l) (3) ☐ 2.6–2.9 g/dl (26–29 g/l) (2) ☐ 3.0–3.5 g/dl (30–35 g/l) (1) ☐ >3.5 g/dl (35 g/l) (0)	Albumin g/dl คะแนน	Albumin g/dl คะแนน	Albumin g/dl คะแนน
2.2 ผล TLC ☐ ≤ 1,000 cells/mm³ (3) ☐ 1,001–1,200 cells/mm³ (2) ☐ 1,201–1,500 cells/mm³ (1) ☐ >1,500 cells/mm³ (0) [TLC = (Total WBC X % Lymphocyte)/ 100] เอาข้อใดข้อหนึ่ง	TLC cells/mm³ คะแนน	TLC cells/mm³ คะแนน	TLC cells/mm³ คะแนน
3. รูปร่างของผู้ป่วย ☐ ผอมมาก (2) ☐ อ้วนมาก (1) ☐ ผอม (1) ☐ ปกติ–อ้วนปานกลาง (0)	คะแนน	คะแนน	คะแนน
4. น้ำหนักเปลี่ยนใน 4 สัปดาห์ ☐ ลดลง/ผอมลง (2) ☐ ไม่ทราบ (0) ☐ เพิ่มขึ้น/อ้วนขึ้น (1) ☐ คงเดิม (0)	คะแนน	คะแนน	คะแนน
5. อาหารที่กินในช่วง 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา			
5.1 ลักษณะอาหาร ☐ อาหารน้ำๆ (2) ☐ อาหารปุ๋มกรึ๊บปกติ (1) ☐ อาหารเหลวๆ (2) ☐ อาหารเหมือนปกติ (0)	คะแนน	คะแนน	คะแนน
5.2 ปริมาณที่กิน ☐ กินน้อยมาก (2) ☐ กินมากขึ้น (0) ☐ กินน้อยลง (1) ☐ กินเท่าปกติ (0)	คะแนน	คะแนน	คะแนน
6. อาการต่อเนื่อง > 2 สัปดาห์ที่ผ่านมา (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)			
6.1 ปัญหาทางการเคี้ยว/กลืนอาหาร ☐ สำลัก (2) ☐ เคี้ยว/กลืนลำบาก/ได้อาหารทางสายยาง (2) ☐ กลืนได้ปกติ (0)	คะแนน	คะแนน	คะแนน
6.2 ปัญหาระบบทางเดินอาหาร ☐ ท้องเสีย (2) ☐ ปวดท้อง (2) ☐ ปกติ (0)	คะแนน	คะแนน	คะแนน
6.3 ปัญหาระหว่างกินอาหาร ☐ อาเจียน (2) ☐ คลื่นไส้ (2) ☐ ปกติ (0)	คะแนน	คะแนน	คะแนน
7. ความสามารถในการเข้าถึงอาหาร ☐ นอนติดเตียง (2) ☐ นั่งๆ นอนๆ (0) ☐ ต้องมีผู้ช่วยบ้าง (1) ☐ ปกติ (0)	คะแนน	คะแนน	คะแนน
8. โรคที่เป็นอยู่ โดยต้องแจ้งให้นักกำหนดอาหาร/นักโภชนาการทราบ (เลือกได้มากกว่า 1 ข้อ)			
โรคที่มีความรุนแรงน้อยถึงปานกลาง (3 คะแนน) ☐ DM (เบาหวาน) (3) ☐ CKD–ESRD (ไตเรื้อรัง) (3) ☐ Septicemia (มีเชื้อในกระแสเลือด) (3) ☐ Solid cancer (มะเร็งทั่วไป) (3) ☐ Chronic heart failure (หัวใจล้มเหลวเรื้อรัง) (3) ☐ Hip fracture (ข้อสะโพกหัก) (3) ☐ COPD (ปอดอุดกั้นเรื้อรัง) (3) ☐ Severe head injury (บาดเจ็บที่ศีรษะรุนแรง) (3) ☐ ≥ 2nd of burn (แผลไฟไหม้ระดับ 2 ขึ้นไป) (3) ☐ CLD/Cirrhosis/Hepatocarcinoma (ตับเรื้อรัง) (3) ☐ อื่นๆ*_____ (3)	**โรคที่มีความรุนแรงมาก (6 คะแนน)** ☐ Severe pneumonia (ปอดบวมขั้นรุนแรง) (6) ☐ Critically ill (ผู้ป่วยวิกฤติ) (6) ☐ Multiple fracture (กระดูกหักหลายตำแหน่ง) (6) ☐ Stroke/CVA (อัมพาต) (6) ☐ Malignant hematologic disease/Bone marrow transplant (มะเร็งเม็ดเลือด/ปลูกถ่ายไขกระดูก) (6) ☐ อื่นๆ*_____ (6) *หากไม่ตรงโรคนี้ ให้คะแนนตามความหนักเบา	คะแนน	คะแนน	คะแนน

วันที่ประเมิน	วันที่ประเมิน	วันที่ประเมิน
ครั้งที่ 1 คะแนนรวม A B C	ครั้งที่ 2 คะแนนรวม A B C	ครั้งที่ 3 คะแนนรวม A B C

0–5 คะแนน (NAF = A : Normal/Mild malnutrition) ไม่พบความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะทุพโภชนาการ พยาบาลทำหน้าที่ประเมินภาวะโภชนาการซ้ำภายใน 7 วัน **A**

6–10 คะแนน (NAF = B : Moderate malnutrition) กรุณาแจ้งให้แพทย์และนักกำหนดอาหาร/นักโภชนาการทราบผลทันทีพร้อมความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะทุพโภชนาการ ให้นักกำหนดอาหาร/นักโภชนาการ ทำการประเมินภาวะโภชนาการ และให้แพทย์ทำการดูแลรักษาภายใน 3 วัน **B**

≥ 11 คะแนน (NAF = C : Severe malnutrition) กรุณาแจ้งให้แพทย์และนักกำหนดอาหาร/นักโภชนาการทราบผลทันทีมีภาวะทุพโภชนาการ ให้นักกำหนดอาหาร/นักโภชนาการ ทำการประเมินภาวะโภชนาการ และให้แพทย์ทำการดูแลรักษาภายใน 24 ชั่วโมง **C**

Reference : Suwit Kongkan, et al. Simplified malnutrition tool for Thai patients Asia Pac J Clin Nutr 2013;22(3):378-84.

ชนิดา ปโชติการ

Malnutrition Inflammation Score (MIS)

ชื่อ-สกุล : _____ HN : _____ วันที่ประเมิน : _____

MIS

ผู้ที่ทำบำบัดทดแทนไต

(A) ประวัติของผู้ป่วย :

1. การเปลี่ยนแปลงของน้ำหนักแห้งหลังการฟอกเลือด (ในช่วง 3-6 เดือนที่ผ่านมา) :

0	1
ไม่เปลี่ยนแปลง หรือน้ำหนักลดลง <0.5 กก.	น้ำหนักลดลงเล็กน้อย (0.5-1 กก.)

2. ปริมาณอาหารที่กิน :

0	1
กินอาหารได้ดีตามปกติ	กินอาหารได้ลดลงเล็กน้อย

3. อาการทางระบบทางเดินอาหาร :

0	1	2	3
ไม่มีอาการความอยากอาหารปกติ	มีอาการเล็กน้อย เบื่ออาหาร หรือคลื่นไส้เป็นครั้งคราว	มีอาการปานกลาง หรืออาเจียนเป็นครั้งคราว	เบื่ออาหารมาก หรือถ่ายเหลว อาเจียนบ่อยๆ

4. ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน (ที่เกี่ยวข้องกับภา

0	1	2	
ทำกิจวัตรได้ตามปกติหรือดีขึ้น	ทำกิจวัตรได้ลำบากเป็นบางครั้ง หรือรู้สึกเหนื่อยง่าย	ทำกิจวัตรพื้นฐานลำบาก ต้องอาศัยผู้ช่วย (เช่น ไปห้องน้ำ)	ท

5. ระยะเวลาที่ทำการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมและโรคที่

0	1	2	
ฟอกเลือด <1 ปี และสุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคร่วม	ฟอกเลือด 1-4 ปี หรือมีโรคร่วมเล็กน้อย (ไม่มี MCC*)	ฟอกเลือด >4 ปี หรือมีโรคร่วมปานกลาง (รวมทั้ง MCC* 1 โรค)	M

(B) การตรวจร่างกาย (ตาม SGA criteria):

6. ปริมาณไขมันใต้ชั้นผิวหนังลดลง (ใต้ตา, triceps, หน้าอก) :

0	1	2	3
ปกติ (ไม่ลดลง)	ลดลงเล็กน้อย	ลดลงปานกลาง	ลดลงมาก

7. การสูญเสียมวลกล้ามเนื้อ (ขมับ, กระดูกไหปลาร้า, สะบัก, ซี่โครง, หน้าขา, หัวเข่า, กล้ามเนื้อระหว่างนิ้วมือ) :

0	1	2	3
ปกติ (ไม่ลดลง)	ลดลงเล็กน้อย	ลดลงปานกลาง	ลดลงมาก

(C) ดัชนีมวลกาย :

8. ดัชนีมวลกาย : BMI = Wt (kg)/Ht ^{2} (m)

0	1	2	3
BMI ≥20	BMI 18-19.99	BMI 16-17.99	BMI <16

ชนิดา ปโชติการ

บริเวณที่สังเกต Subcutaneous fat

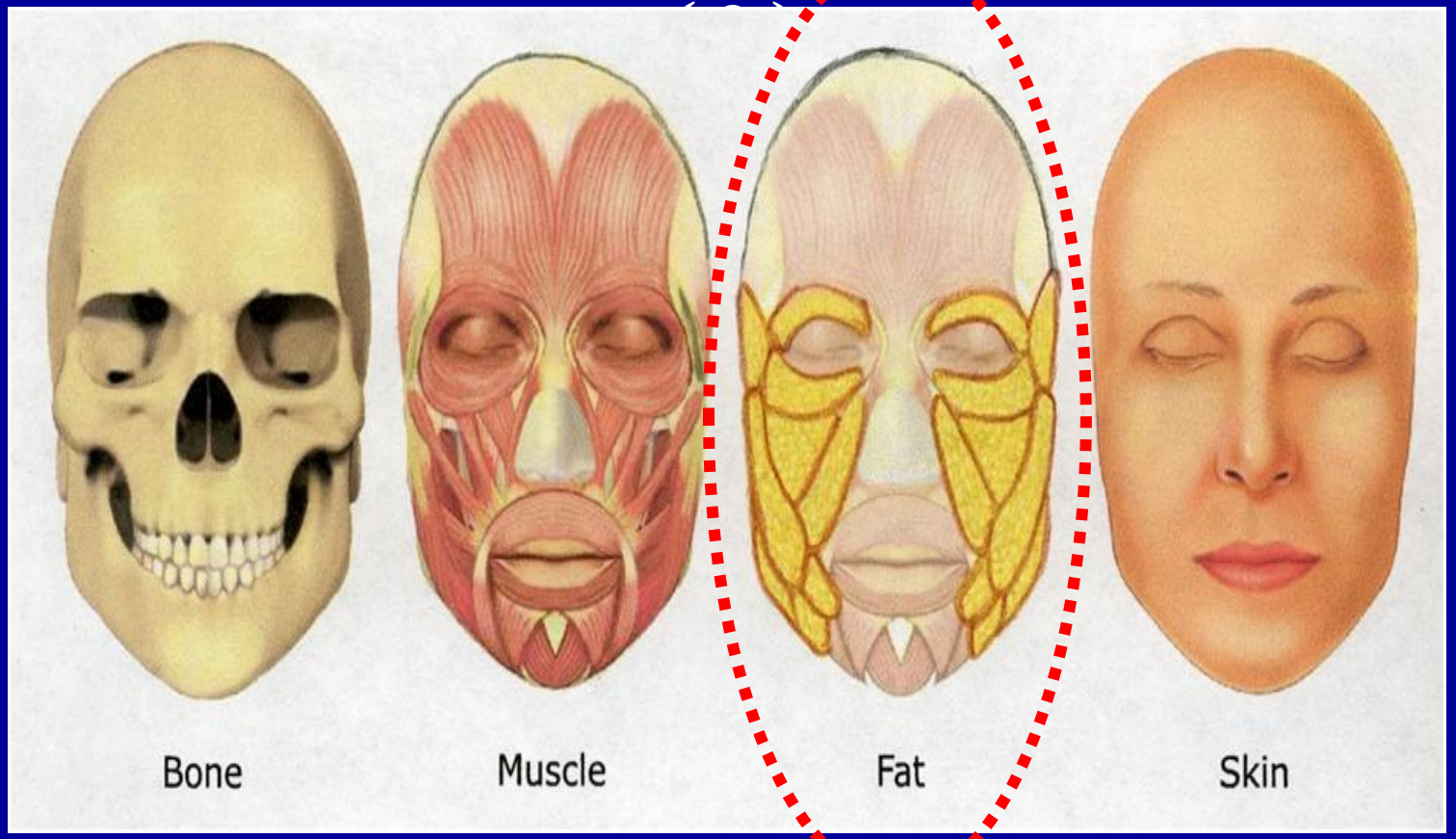

Eye Pad ไขมันใต้ตา

กัลยา กาลสัมฤทธิ์ MS.C, กอ.ช.

คณะแพทยศาสตร์ ภาควิชาอายุศาสตร์

สาขาวิชาวักกะวิทยา โรงพยาบาลศิริราช

ชนิดา ปโชติการ

บริเวณที่สังเกต Muscle wasting(1)

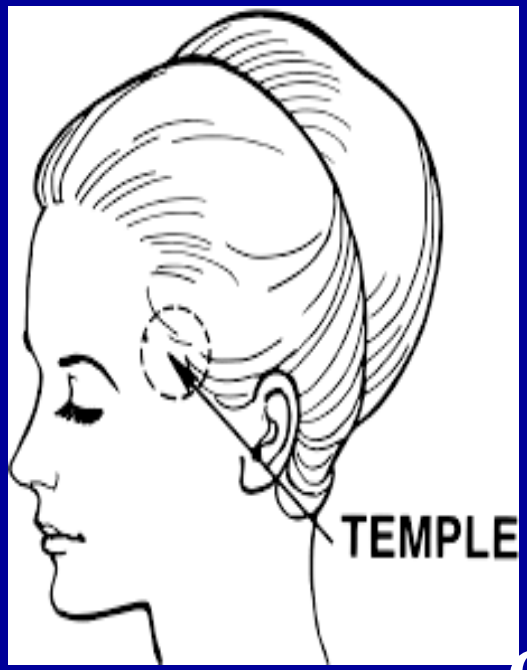

ขมับ

Clavicle กระดูกไหปลาร้า

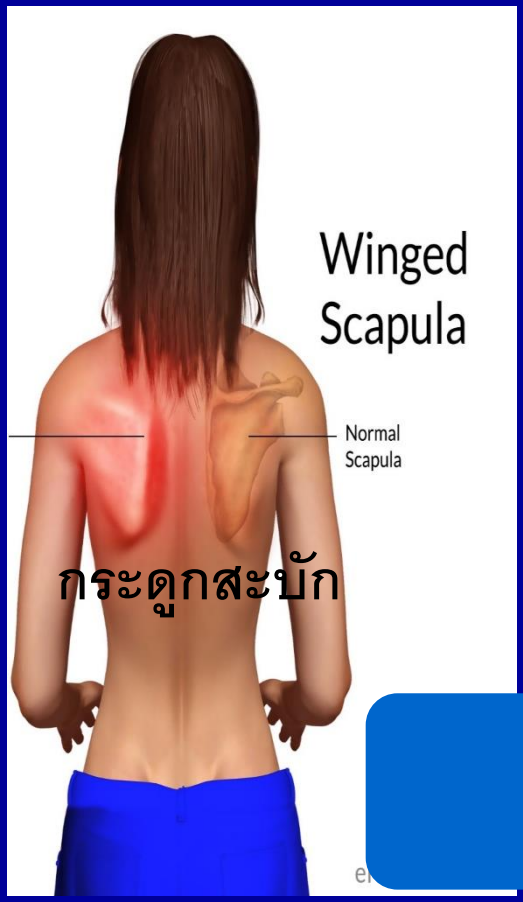

กระดูกสะบัก

ชนิดา ปโชติการ

กัลยา กาลสัมฤทธิ์ MS.C, กอ.ช.

คณะแพทยศาสตร์ ภาควิชาอายุศาสตร์

บริเวณที่สังเกต Muscle wasting(2)

interosseous muscle

interosseous muscle wasting

ชนิดา ปโชติการ

บริเวณที่สังเกต Muscle wasting(3)

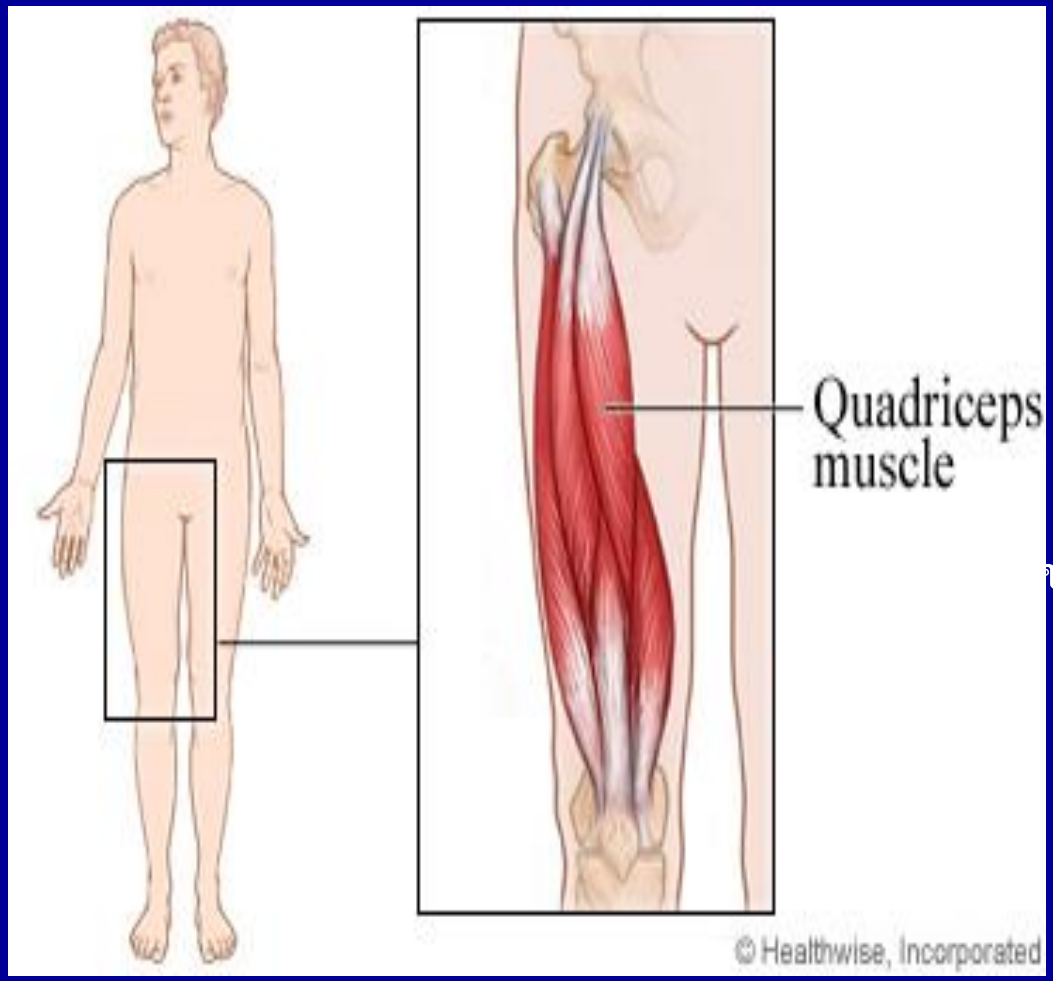

ขา

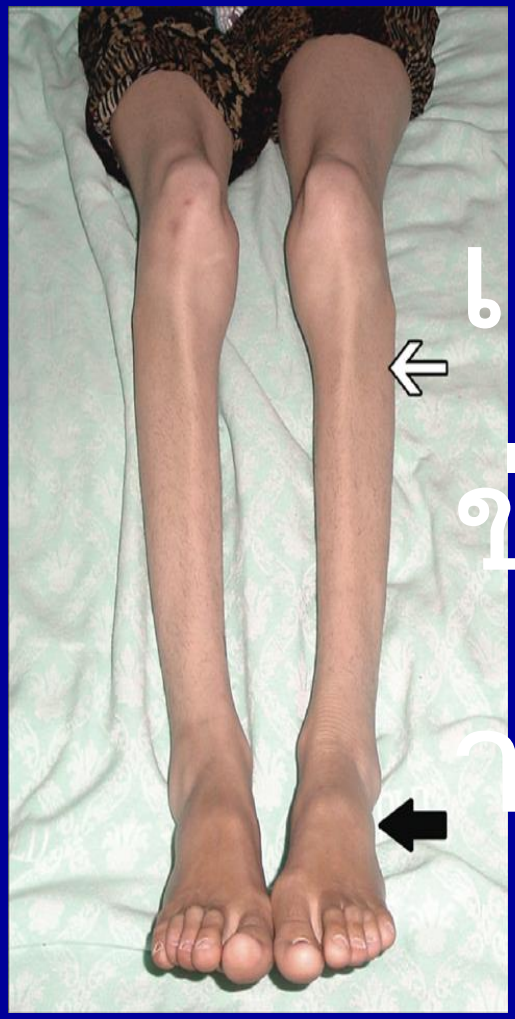

หลักการจัดอาหาร

- เมนูหลากหลาย
- สีสัน
- เนื้อสัมผัส
- ปริมาณน้อยแต่บ่อยครั้ง
- ความหนืด
- ขนาดของชิ้นคำ
- ภาชนะและบรรยากาศ

ชนิดการ

ลักษณะอาหาร

- มีลักษณะอ่อนนุ่ม เปื่อย เคี้ยวง่าย ย่อยง่าย
- ประกอบด้วยอาหารหลัก 5 หมู่
- หลีกเลี่ยงอาหารที่มันหรืออาหารประเภททอด แอลกอฮอล์ อาหารหมักดอง ดิบ เช่น ผักดิบ ไข่ดิบ ผลไม้แห้งและถั่วเมล็ดแห้ง อาหารรสจัด

ลักษณะอาหาร

- อาหารควรให้โปรตีนและพลังงานสูง
- มีอาหารว่างระหว่างมื้อ
- จัดอาหารมื้อใหญ่ในมื้อที่ชอบรับประทาน เครื่องดื่มที่อุณหภูมิห้องจะทำให้กลืนได้ง่ายกว่าเครื่องดื่มร้อนหรือเย็น ควรค่อยจิบทีละน้อยจากแก้วหรือถ้วย

ลักษณะอาหาร

- ผู้Iสูงอายุบางรายมักจะมีความบกพร่องในการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ในการรับประทานอาหาร ชอบใช้มือหยิบจับอาหาร
  - เป็นอาหารที่สามารถหยิบจับได้ (finger food)
  - อาหารบดที่ปั้นเป็นก้อน
  - ความหนืดของอาหาร
  - ผลไม้ขนาดชิ้นพอคำ

ฟรุตตี้พุดดิ้งไข่ขาว

ส่วนผสม

- ไข่ขาว 2 ฟอง
- น้ำตาลทราย 3 ช้อนโต๊ะ
- นมสดขาดมันเนย 1/ 2 ถ้วยตวง กลิ่นวนิลา 1 หยด
- ผลไม้รสเปรี้ยวที่ชอบหั่นบางๆ เช่น สตอเบอรี่ แอปเปิ้ลเขียว เสาวรส

พลังงาน/ แคลอรี	โปรตีน/ กรัม	คาร์โบไฮเดรต/ กรัม	ไขมัน/ กรัม	แคลเซียม/ มิลลิกรัม
277	13	51	25	118

ขั้นตอนการปฏิบัติ

มหัศจรรย์ไข่ขาว

โดย
รุ่งอรุณ เสือสมิง
โสภิดา สอาดเอี่ยม
ฝ่ายโภชนาการ
โรงพยาบาล
พระนั่งเกล้า

ชนิดา ปโชติการ

ลาบไข่ขาวเก้านางฟ้า

ส่วนผสม

ไข่ขาวทอด	4	ช้อนโต๊ะ	
หอมแดง	2	ช้อนโต๊ะ	
ข่าซอย	2	ช้อนโต๊ะ	
ใบมะกรูดฉีก		2	ใบ
รากผักชี		1	ต้น
พริกขี้หนูแดง		3	เม็ด

เครื่องปรุงน้ำพริกลาบ

น้ำมะนาว		2	ช้อนชา
น้ำตาลทราย	1	ช้อนชา	
ข้าวคั่ว	2	ช้อนชา	
หอมแดงซอย	2	ช้อนโต๊ะ	
ต้นหอมหั่นฝอย	1	ช้อนโต๊ะ	
ผักชีฝรั่งหั่นฝอย	1	ช้อนโต๊ะ	

วิธีทำ 1. คั่วส่วนผสมน้ำพริกลาบแล้วโขลกให้ละเอียด

2. ปรุงรสด้วยเครื่องปรุงน้ำพริกลาบ ใส่ไข่ขาวก้อน คลุกเคล้าให้เข้ากัน ตักใส่จานทานกับผักสด

ผัดบวบเห็ดหอมไข่ขาว

ส่วนผสม

น้ำมันถั่วเหลือง	2	ช้อนชา
กระเทียมสับ	1	กลีบใหญ่
เห็ดหอม	2	ช้อนโต๊ะ
บวบเหลี่ยม	75	กรัม
แครอทขูดฝอย	2	ช้อนชา
ไข่ขาวดิบ	2	ฟอง
น้ำปลาดี	½	ช้อนชา
น้ำตาลทราย	½	ช้อนชา

ชนิดา ปโชติการ

ตัวอย่างรายการอาหาร

มื้อเช้า	ข้าวต้มปลากะพง นมถั่วเหลือง
ว่างเช้า	กล้วยเผา (หลีกเลี่ยงถ้า K สูง)
มื้อกลางวัน	ก๋วยเตี๋ยวเส้นใหญ่หมูสับตำลึง น้ำเปล่า
ว่างบ่าย	วุ้นใบเตย น้ำตะไคร้ไม่ใส่น้ำตาล
มื้อเย็น	ข้าวสวย ต้มจับฉ่าย ไข่ตุ๋น
ก่อนนอน	มะละกอสุก

ผงโรยข้าวโปรตีนสูง (ไข่ขาว) Na, K และ P ต่ำ

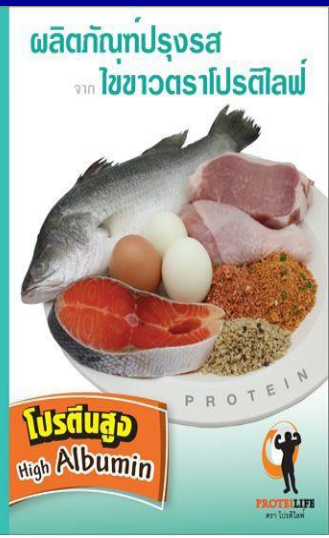

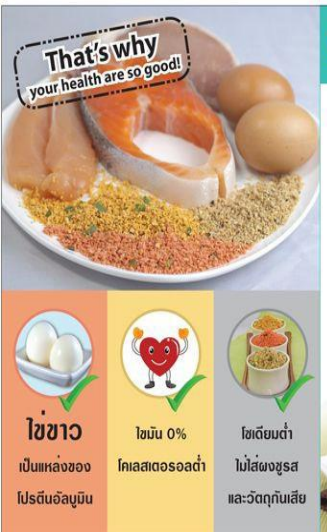

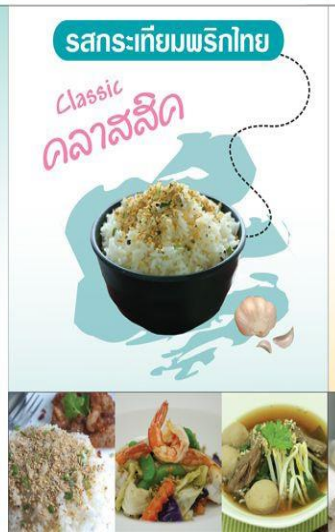

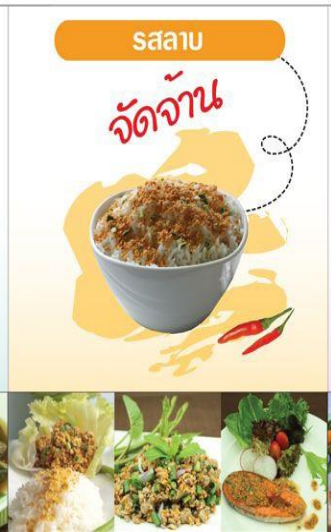

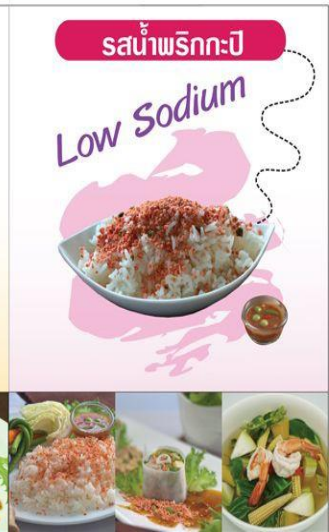

เครื่องดื่มเสริม

ชนิดา ปโชติการ

ที่มา ฝ่ายโภชนาการโรงพยาบาลพระมงกุฎเกล้า

การพร้อมในการจัดการอบรม อาหารสำหรับผู้สูงอายุ

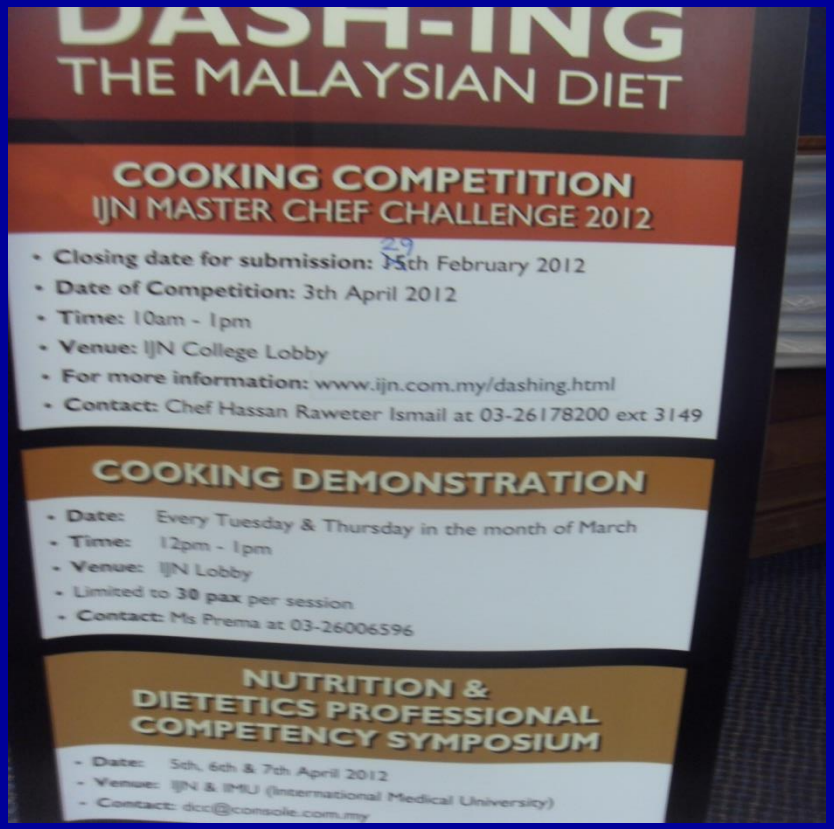

ชนิดา ปโชติการ

ตำรับอาหารผู้สูงอายุ

ชนิดา ปโ

Thai Dietetic Association workshop on modified diet for elderly

ชนิดา ปโชติการ

ลักษณะอาหารผู้สูงอายุ

Finger Food

เป็นอาหารหรือขนม ที่มีขนาดพอดีคำ สามารถใช้มือหยิบจับได้

เต้าหู้ขาว

กุ้งแกะหัวแกะหาง

ไก่อบ

ที่มา:จุฑามาส ถนอมพงษ์ชาติ โรงพยาบาลศรีธัญญา

ชนิดา ปโชติการ

อาหาร Finger Food

ดอกกะหล่ำ

ข้าวโพดอ่อน

กล้วยน้ำว้า

แก้วมังกร

ส้มโอ

ส้ม(แกะเมล็ดออก)

ชนิดา ปโชติการ

ที่มา:จุฑามาส ถนอมพงษ์ชาติ โรงพยาบาลศรีธัญญา

อาหารฝึกกลืนในผู้สูงวัยที่เป็น Stoke

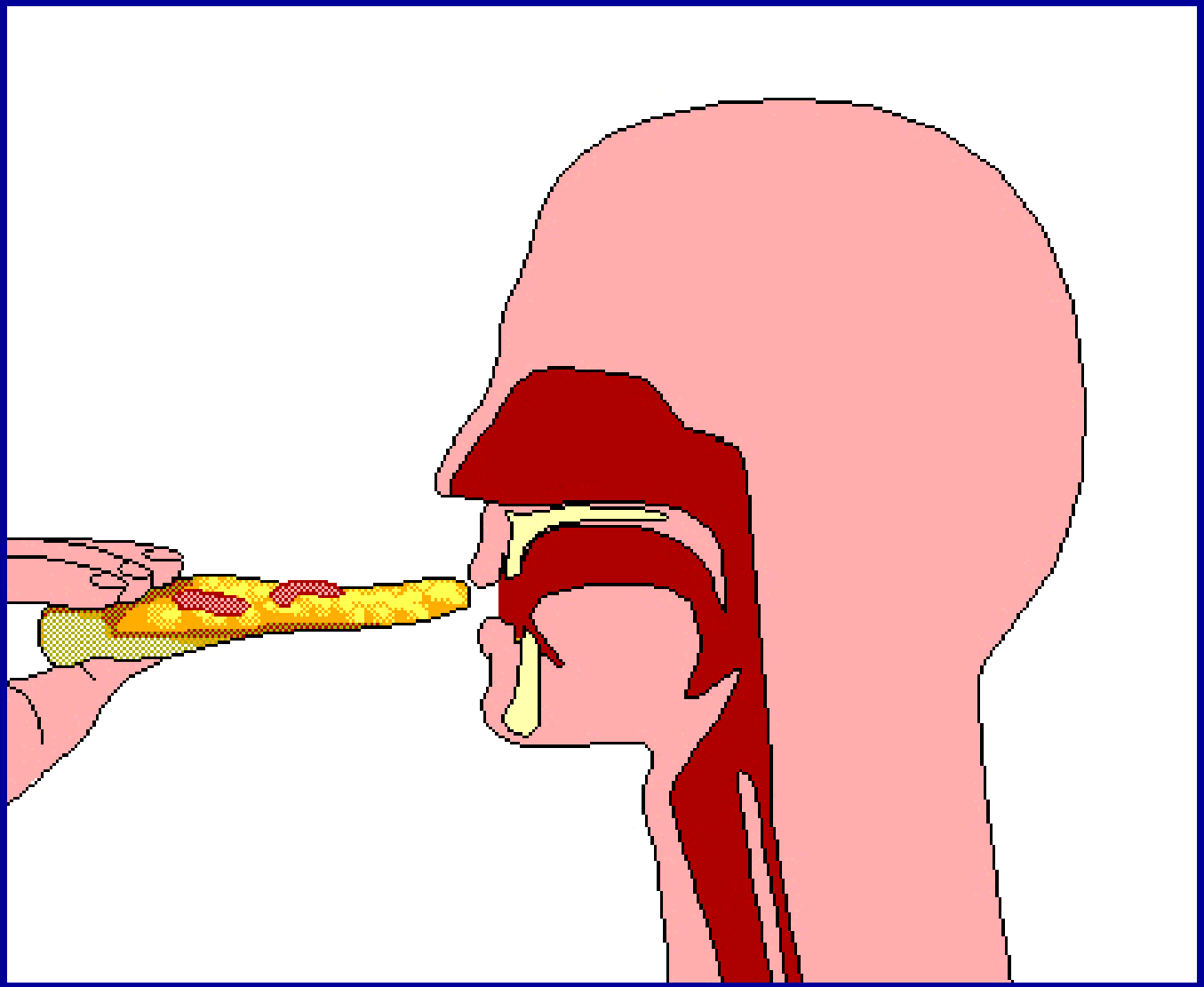

ชนิดา ปโชติกกร

http://greenfield.fortunecity.com/rattler/46/upali4.htm

อาหารผู้ป่วยที่ภาวะกลืนลำบาก

1. Thick Puree - No liquids อาหารในระดับนี้

ตัวอย่าง เช่น วุ้น เยลลี่ สังขยา

2. Thick and thin puree-thick liqulds เริ่มเมื่อผู้ป่วย

รับประทานอาหารระดับ 1 ได้ดี เช่น โจ๊กข้นๆ โยเกิร์ต

3. Mechanical soft-thick liquids เช่น ข้าวต้ม เนื้อปลา

4. Mechanical soft diet - liquids as tolerated เป็น

อาหารธรรมดาที่เคี้ยวง่าย เช่น ก๋วยเตี๋ยว ข้าวต้มเครื่อง

ชนิดา ปโชติการ

ที่มา:โรงพยาบาลแมคคอร์มิค เชียงใหม่

อาหารที่มีความหนืดที่ระดับต่างๆ

ชนิดา ปโชติการ

สถาบันโภชนาการ ม.มหิดล

National Dysphagia Diet or NDD

(American Dietetic Association, 2000)

- NDD Level I: Dysphagia-Pureed (homogenous, very cohesive, pudding-like, requiring very little chewing)

National Dysphagia Diet or NDD

(American Dietetic Association, 2000)

- **NDD Level II: Dysphagia-Mechanical Altered (cohesive, moist, semisolid foods, requiring some chewing)**

ชนิด

National Dysphagia Diet or NDD

(American Dietetic Association, 2000)

- NDD Level III: Dysphagia-Advanced (soft foods, requiring more chewing)
  - Regular: all food allowed
  - Proposed levels of liquid viscosity: Thin, Nectar-like, Honey-like, Spoon-thick

การเตรียมอาหารปั่น

ชนิดา ปโชตการ

แนวทางการกินอาหาร : ภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ

- ระดับน้ำตาล <70 มก./ดล. ให้อาหารที่มีคาร์โบไฮเดรต 15 กรัม
- ตรวจน้ำตาลในเลือดอีก 15 นาที ถ้าน้ำตาล <70 มก./ดล. ให้คาร์โบไฮเดรตอีก 15 กรัม
- น้ำตาลในเลือด 80-120 มก./ดล. และเวลาอาหารในมื้อถัดไป นาน 30 นาที - 1 ชม. ให้กินคาร์โบไฮเดรตอีก 15 กรัม : ลูกอม 3-5 เม็ด, ขนมปังกรอบหรือแครกเกอร์ 6 แผ่นเล็ก

แนวทางการกินอาหาร : ภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ

- น้ำตาลในเลือด 80-120 มก./ดล. และเวลาอาหารในมื้อถัดไปนาน >1 ชม. ให้กินคาร์โบไฮเดรต 15 กรัม & โปรตีนด้วย : นมและแครกเกอร์ ปลาทูน่ากับแครกเกอร์ ซาลาเปา
- ดื่มนมจะดีกว่าน้ำผลไม้ น้ำหวาน : มีแลคโตส ไขมัน โปรตีน ช่วยให้ระดับน้ำตาลคงที่ได้นานกว่า ไม่ขึ้นๆลงๆ

สื่อการสอน Food Model

ที่มา: สมาคมนักกำหนดอาหารแห่งประเทศไทย

ชนิดา ปโชติการ

หมวดอาหารแลกเปลี่ยนสำหรับผู้ที่เป็นโรคไตเรื้อรัง

สัดส่วนอาหารสำหรับผู้ที่เป็นโรคไตเรื้อรัง

หมวดอาหาร*	โปรตีน/วัน 20 กรัม	40 กรัม	60 กรัม	75 กรัม
เนื้อสัตว์และไข่ (ส่วน)	1½	4	6	8
ข้าว และแป้ง (ส่วน)	3	4	7	7
ผัก (ส่วน)	3	3	3	4
ผลไม้ (ส่วน)	1	2	2	2

* สามารถเพิ่มพลังงานจากหมวดแป้งที่ให้โปรตีนน้อย

อาหารที่มีโซเดียมสูง
(ควรหลีกเลี่ยง เพื่อระดับโปแตสเซียมในเลือดสูงกว่าค่าปกติ)

อาหารที่มีฟอสฟอรัสสูง
(ควรหลีกเลี่ยง เพื่อระดับฟอสฟอรัสในเลือดสูงกว่าค่าปกติ)

อาหารที่มีโซเดียมสูง
(ควรหลีกเลี่ยง อาหารที่มีโซเดียมสูง)

หมวดเครื่องเทศที่ใช้ประกอบอาหารได้

หมวดเนื้อสัตว์

1 จาน = 1 ส่วน = 7 กรัมโปรตีน, พลังงานเฉลี่ย 65 กิโลแคลอรี่ (55-75)

- เนื้อวัว 2 ช้อนโต๊ะ
- เนื้อหมูสับ 2 ช้อนโต๊ะ
- กุ้งสุก 3 - 5 ตัว
- เนื้อไก่ 2 ช้อนโต๊ะ
- เนื้อหมู 3 ชิ้น
- ปลาขนาดเล็ก 1 ตัว
- ไข่ต้มสุกขนาดเล็ก 1 ฟอง
- ไข่ขาวต้ม 2 ฟอง
- ลูกชิ้น 4 ลูก

หมวดผลไม้

1 จาน = 1 ส่วน = ½ กรัมโปรตีน, พลังงานเฉลี่ย 70 กิโลแคลอรี่ (60-80)

- สับปะรด 8 ชิ้น
- แตงโม 10 ชิ้น
- แอปเปิ้ล 1 ผลเล็ก
- เงาะ 3 ผล
- ส้มสุก 4 ผล
- ส้มเขียวหวาน 1 ผล
- ชมพู่ 3 ผล
- ลูกพุทรา 2 ผล
- มะม่วงสุก 8 ชิ้น

หมวดผัก

1 จาน = 1 ส่วน = 1 กรัมโปรตีน, พลังงานเฉลี่ย 25 กิโลแคลอรี่

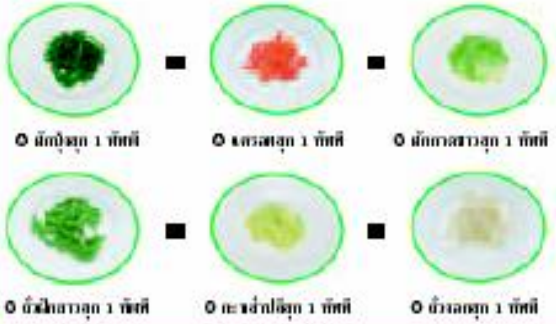

- ผักปุ้มสุก 1 ทัพพี
- แครอทสุก 1 ทัพพี
- ผักกวางตุ้งสุก 1 ทัพพี
- บีทรูทสุก 1 ทัพพี
- กะหล่ำปลีสุก 1 ทัพพี
- ถั่วลันเตาสุก 1 ทัพพี

หมวดข้าว และแป้ง

1 จาน = 1 ส่วน = 2 กรัมโปรตีน, พลังงานเฉลี่ย 70 กิโลแคลอรี่ (60-80)

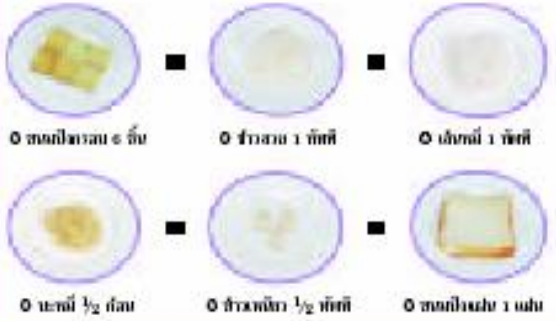

- ขนมปังกรอบ 6 ชิ้น
- ข้าวสวย 1 ทัพพี
- เส้นหมี่ 1 ทัพพี
- มะกอก ½ ถ้วย
- ข้าวเหนียว ½ ทัพพี
- ขนมปังแผ่น 1 แผ่น

หมวดแป้งที่ให้พลังงานแต่ให้โปรตีนน้อยมาก

1 จาน = พลังงานเฉลี่ย 70 กิโลแคลอรี่

- วุ้นเส้น ½ ก้อนเล็ก
- สาคู 3 ช้อนโต๊ะ
- ถั่วลันเตาเมล็ดแห้งต้มสุก 1 แผ่น

จำง่ายๆโปรตีนและพลังงานในอาหาร

	โปรตีน(g)	พลังงานเฉลี่ย (แคลลอรี)
2 ชต	7	70
1 ทัพพี	1	25

1 ทัพพี	2	70

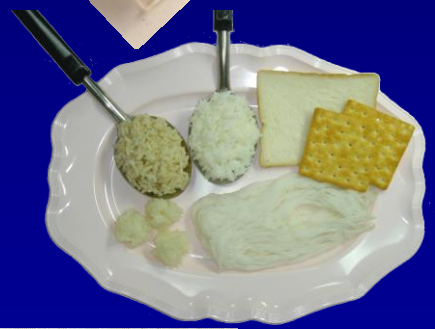

1 ทัพพี	0	70

แป้งปลอด

ชนิดา ปโชติการ

จำง่ายๆโปรตีนและพลังงานในอาหาร

		โปรตีน(g)	พลังงานเฉลี่ย (แคลลอรี)
	1 จานเล็ก	1/2	70
	1 ชช	0	45
	1 ชช	0	20

ชนิดา ปโชติการ

หลักในการจัดอาหารผู้ป่วยไตเรื้อรังอย่างง่าย

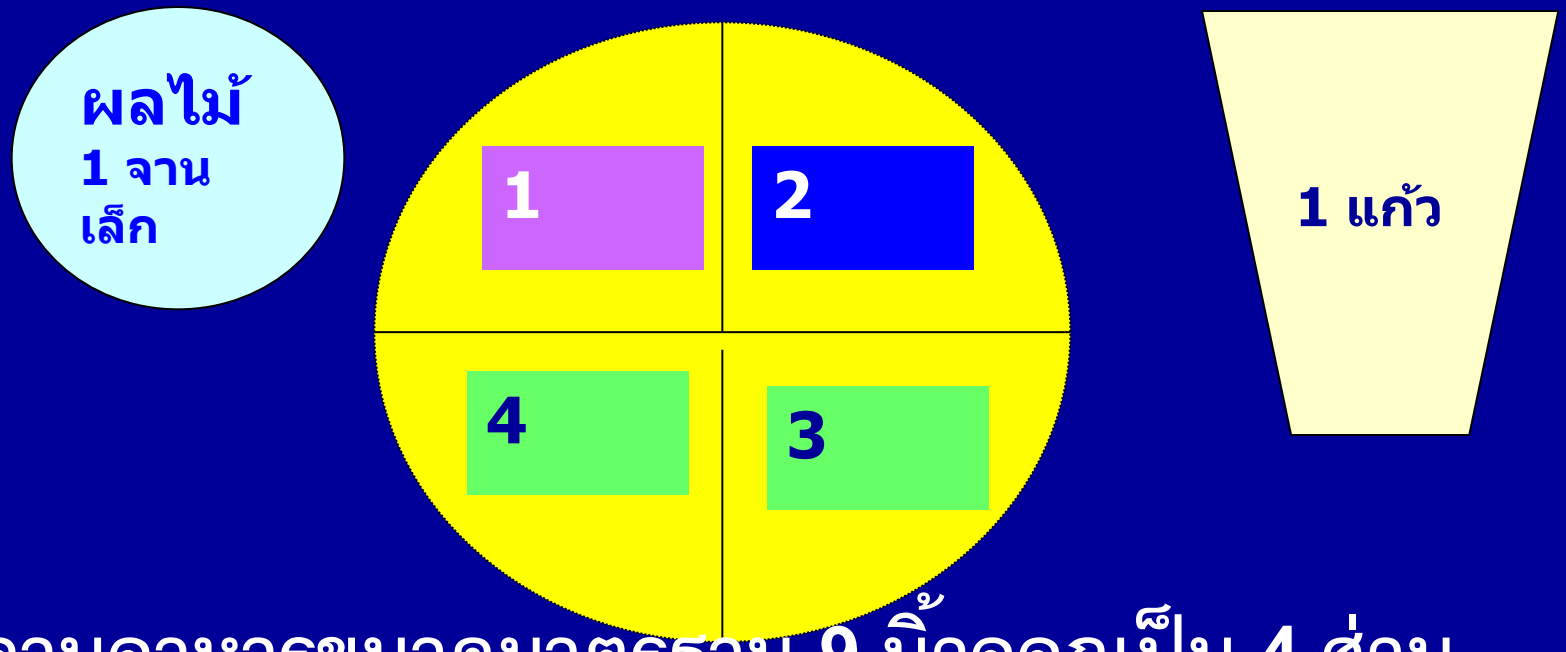

1. แบ่งจานอาหารขนาดมาตรฐาน 9 นิ้วออกเป็น 4 ส่วน

ส่วนที่ 1 หมายถึง ¼ ของจานเป็นอาหารหมวดข้าว แป้ง

ส่วนที่ 2 หมายถึง ¼ ของจานเป็นอาหารหมวดเนื้อสัตว์ และอาหารทดแทนเนื้อสัตว์

ส่วนที่ 3และ4 หมายถึง ½ ของจานเป็นอาหารหมวดผัก

ฝาบาตรพระ = 9 นิ้ว

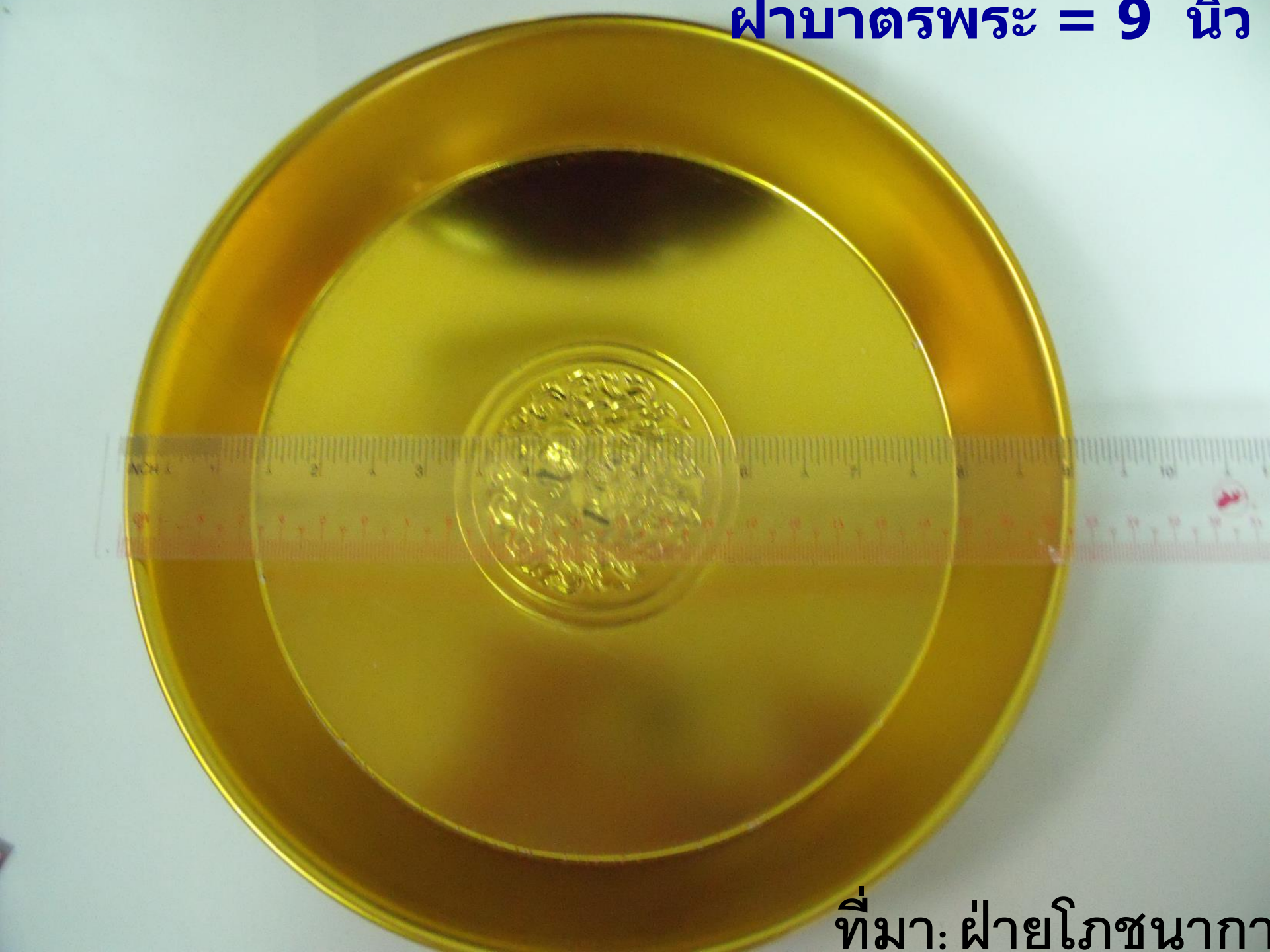

ที่มา: ฝ่ายโภชนากา

ตักข้าว = 1 ทัพพีหมอ

15.03.2005 10:37

การกำหนดปริมาณโปรตีนที่ควรบริโภค ต่อวันตามระยะของโรคไตเรื้อรัง

ปริมาณโปรตีน :

- ☐ โปรตีน 0.8 - 1.0 กรัม/นน.ตัวที่ควรจะเป็น 1 กก./วัน (ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะที่ 1 - 2, 3a)
- ☐ โปรตีน 0.6 - 0.8 กรัม/นน.ตัวที่ควรจะเป็น 1 กก./วัน (ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะที่ 3b, 4-5)
- ☐ โปรตีน 0.3 - 0.6 กรัม/นน.ตัวที่ควรจะเป็น 1 กก./วัน** (ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะที่ 3)
- ☐ โปรตีน 0.3 - 0.4 กรัม/นน.ตัวที่ควรจะเป็น 1 กก./วัน*** (ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะที่ 4 - 5)
- ☐ โปรตีน 1.0 - 1.5 กรัม/นน.ตัวที่ควรจะเป็น 1 กก./วัน (ผู้ป่วยที่ได้รับการบำบัดทดแทนไต)
- ☐ อื่นๆ : .....

● ปริมาณโปรตีนที่ควรได้รับ ..... กรัม/วัน (ปริมาณโปรตีนที่ควรได้รับ x น้ำหนักตัวที่ควรจะเป็น) — (1)

*อัตราการกรองอย่างง่าย (มล./นาที) = $\frac{(140\text{-อายุ}) \times \text{น้ำหนักตัว (กิโลกรัม)}}{72 \times \text{ครีอะตินีนในเลือด (มิลลิกรัม/เดซิลิตร)}}$ x (0.85 สำหรับผู้หญิง)

**ถ้าผู้ป่วยรับประทานอาหารโปรตีนต่ำหรือโปรตีนต่ำมาก ควรพิจารณาให้ได้รับ ketoamino acids หรือ essential amino acids

***ถ้าผู้ป่วยรับประทานอาหารโปรตีนต่ำมาก ควรพิจารณาให้ได้รับ ketoamino acids

แผนอาหารสำหรับแนะนำการบริโภค

หน้า 4

แบบแผนอาหารสำหรับผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง

โปรดใส่เครื่องหมาย / ในช่อง ☐ ตามจำนวนโปรตีนที่ผู้ป่วยควรได้รับต่อวัน

	โปรตีนต่อวัน (กรัม)	เนื้อสัตว์ (ช้อนโต๊ะ)	ข้าว/แป้ง (ทัพพี)	แป้งปลอดโปรตีน (ทัพพี)	ผัก (ทัพพี)	ผลไม้ (ส่วน)	น้ำมัน (ช้อนชา)	น้ำตาล (ช้อนชา)	*พลังงานเฉลี่ย (กิโลแคลลอรี)
ระยะก่อนล้างไต ☐	15	2	2	4	3	1	10	6	1,300
☐	20	3	3	4	3	1	10	6	1,400
☐	25	4	4	4	3	1	10	6	1,500
☐	30	5	4.5	3	3	1	10	6	1,500
☐	35	6	5	3	3	2	10	6	1,600
☐	40	8	4	3	3	2	10	6	1,600
☐	45	9	4.5	3	3	2	10	6	1,700
☐	50	10	6	3	3	2	10	6	1,800
☐	55	11	6	2	3	3	10	6	1,850
ระยะล้างไต ☐	60	12	7	-	3	1	10	6	1,600
☐	65	13	7	-	3	2	10	6	1,700
☐	70	14	8	-	4	2	8	6	1,800
☐	75	16	7	-	4	2	8	6	1,800
☐	80	17	8	-	4	2	8	6	1,900

*หมายเหตุ ถ้าพลังงานเฉลี่ยไม่ครบตามการคำนวณพลังงานที่ผู้ป่วยควรได้รับต่อวัน ให้ปรับเพิ่มพลังงานจากแป้งปลอดโปรตีน

2. จัดอาหารลงจานตามส่วน

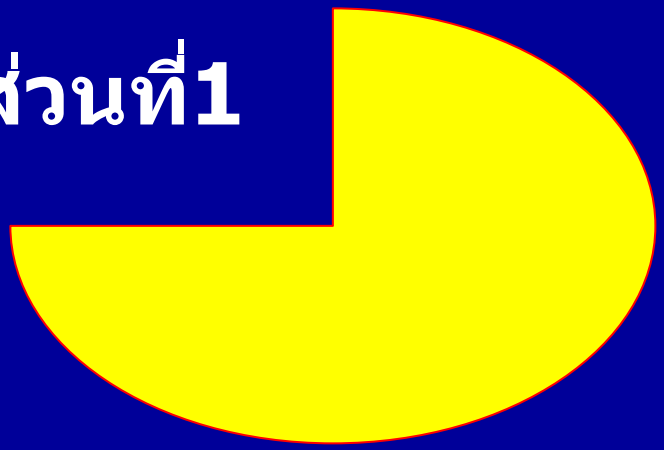

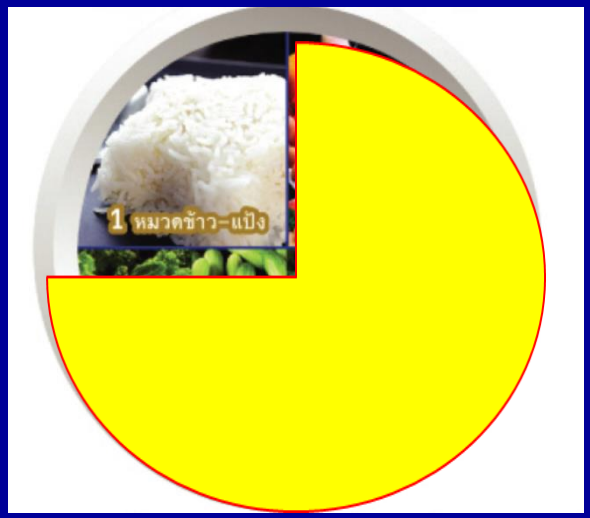

ผู้ป่วยควรได้รับพลังงานให้เพียงพอ เพื่อป้องกันโปรตีนถูกดึงไปใช้เป็นพลังงานทำให้เกิดภาวะขาดอาหารได้ ควรบริโภคข้าว แป้ง
<u>อย่างน้อยมื้อละ 1-2 ทัพพี</u> หลีกเลี่ยงแป้งที่มีส่วนผสมของผงฟู เช่น ขนมปัง เบเกอรี

กินไม่อิ่มทำไงดี
ให้กินแป้งปลอดโปรตีน

แป้งที่มีปริมาณ โปรตีนต่ำ

1 ทัพพีให้โปรตีนน้อย ให้พลังงาน = 70 แคลอรี

- วุ้นเส้น
- แป้งมัน
- สาคู
- เส้นเซี่ยงไฮ้

ชนิดา ปโชติการ

ประโยชน์ของแป้งปลอดโปรตีน

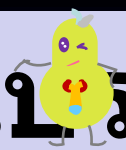

ให้พลังงานเหมือนข้าว แป้ง แต่โปรตีนน้อยมาก

แหล่งพลังงานที่ดีไม่เพิ่มโปรตีน

ดัชนีน้ำตาลต่ำ (low glycemic index)

ทำให้ระดับน้ำตาลในเลือดขึ้นช้าๆ อิ่มนาน

ฟอสฟอรัสต่ำ โพแทสเซียมต่ำ โซเดียมต่ำ

ทำอาหารคาว อาหารหวาน

ชนิดา ปโชติการ

ตัวอย่างอาหารที่ทำจากแป้งปลอดโปรตีน : เส้นเซี่ยงไฮ้

ตัวอย่างเมนูอาหารจากแป้งปลอดโปรตีน

ยำวุ้นเส้น

กุ้งอบวุ้นเส้น

แกงจืดวุ้นเส้น

ผัดวุ้นเส้น

โชติการ

อย่างเมนูอาหารจากแป้งปลอดโปรต

ยำก๋วยเตี๋ยวเซี่ยงไฮ้

ก๋วยเตี๋ยวเซี่ยงไฮ้ผัดขี้เมา

ชนิดา ปโชติการ

ตัวอย่างขนมที่ทำจากแป้งปลอดโปรตีน : แป้งถั่วเขียว

ขนมหวาน
ของว่าง

อาหารที่มีฟอสฟอรัสสูงควรหลีกเลี่ยงเมื่อมีระดับฟอสฟอรัสในเลือดสูง(เกิน 5 มก/ดล)

เค้ก

ไอศครีม

พาย

นม

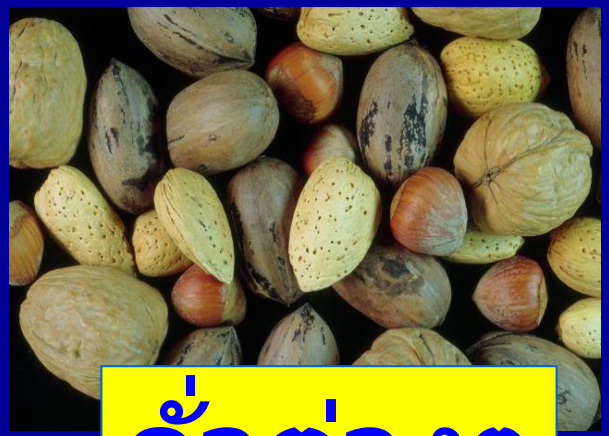

ถั่วต่างๆ

เนย

ชนิดา ปโชติการ

ส่วนที่ 2

- <u>ส่วนที่ 2</u> หมายถึง ¼ ของจานเป็นอาหารหมวดเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์
- เลือกกิน ปลา เนื้อไก่ เนื้อหมู ไข่ขาว โดยกิน <u>มื้อละ 2-3 ช้อนโต๊ะ (ขึ้นกับน้ำหนักตัวและระยะของโรคไต)</u>

โปรตีนที่ควรบริโภคเมื่อเทียบจากน้ำหนักตัวของคนที่เป็นโรคไตเรื้อรังระยะที่1-3a(eGFR มากกว่า 45)

โปรตีน 0.8 กรัมต่อน้ำหนักตัวที่ควรจะเป็น 1 กิโลกรัม

น้ำหนักตัวที่ควรจะเป็น (กิโลกรัม)	โปรตีนรวมที่ผู้ป่วยควรบริโภคต่อวัน (กรัม)	โปรตีนที่มีคุณภาพดี (60% ของโปรตีนที่ผู้ป่วยควรบริโภคต่อวัน เปรียบเทียบเป็นเนื้อสัตว์ที่ผู้ป่วยควรได้รับ (ช้อนโต๊ะวัน))
45	36	6
50	40	7
55	44	7.5
60	48	8
65	52	9
70	56	9.5
75	60	10
80	64	11

- กัลยา กาลสัมฤทธิ์ นักกำหนดอาหาร สาขาวิชาวักกะวิทยา ภาควิชาอายุรศาสตร์
- คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลศิริราช

โปรตีนที่ควรบริโภคเมื่อเทียบจากน้ำหนักตัวของคนที่เป็นโรคไตเรื้อรังระยะที่5D

โปรตีน 1.2กรัมต่อน้ำหนักตัว 1 กิโลกรัม(เพิ่มเนื้อสัตว์)

น้ำหนักตัวที่ควรจะเป็น (กิโลกรัม)	โปรตีนรวมที่ผู้ป่วยควรบริโภคต่อวัน (กรัม)	โปรตีนที่มีคุณภาพดี (60% ของโปรตีนที่ผู้ป่วยควรบริโภคต่อวัน เปรียบเทียบเป็นเนื้อสัตว์ที่ผู้ป่วยควรได้รับ (ช้อนโต๊ะวัน))
45	54	9
50	60	10
55	66	11
60	72	12
65	78	13
70	84	14
75	90	15
80	96	16

การควบคุมเกลือโซเดียมในอาหาร

- ลดการเติมเครื่องปรุง บริโภคอาหารอ่อนเค็ม
- เมื่อสั่งอาหารลดเครื่องปรุงลงที่ละนิด
- กินอาหารสดใหม่ หลีกเลี่ยงอาหารสำเร็จรูป
- ลดการกิน ขนมปัง เบเกอรี
- ใช้เครื่องเทศ ในการชูรส

ควบคุมความดันโลหิต DASH: Dietary Approaches to Stop HT

การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม	คำแนะนำ	ค่าประมาณของ SBP ที่ลดลง
1. ลดน้ำหนัก	รักษาน้ำหนักตัวให้อยู่ในระดับปกติโดยมีค่าดัชนีมวลกาย (Body mass index, BMI) มีค่าตั้งแต่ 18.5-24.9 กิโลกรัม/เมตร^2	50-20 มิลลิเมตรปรอทต่อน้ำหนักตัวที่ลดลง 10 กิโลกรัม
2. รับประทานอาหารแบบ DASH*	รับประทานอาหารที่มีส่วนประกอบ ของผัก ผลไม้ และนมไขมันต่ำ โดยพยายามลดปริมาณไขมันอิ่มตัว และไขมันที่รับประทานทั้งวัน	8-14 มิลลิเมตรปรอท
3. ลดปริมาณเกลือโซเดียม	ลดปริมาณโซเดียมให้น้อยกว่า 2,400 มิลลิกรัม/วัน(หรือเกลือแกง 6 กรัม/วัน)	2-8 มิลลิเมตรปรอท
4. เพิ่มการออกกำลังกาย	ออกกำลังกายแบบแอโรบิค(Arobic) เช่น เดินเร็ว อย่างน้อยวันละ 30 นาที 5-7 ครั้งใน 1 สัปดาห์	4-9 มิลลิเมตรปรอท
5. ดื่มแอลกอฮอล์ในปริมาณที่เหมาะสม	จำกัดปริมาณแอลกอฮอล์(เอทิลแอลกอฮอล์)ไม่เกิน 2 drink/วัน(เช่น เบียร์ 720 มิลลิลิตร, ไวน์ 300 มิลลิลิตร หรือ วิสกี้ที่ยังไม่ผสม90 มิลลิลิตร)ในชาย สำหรับในหญิง และผู้ที่มีน้ำหนักน้อยให้จำกัดปริมาณแอลกอฮอล์ ไม่เกิน 1 drink/วัน	2-4 มิลลิเมตรปรอท

ส่วนที่ 3-4

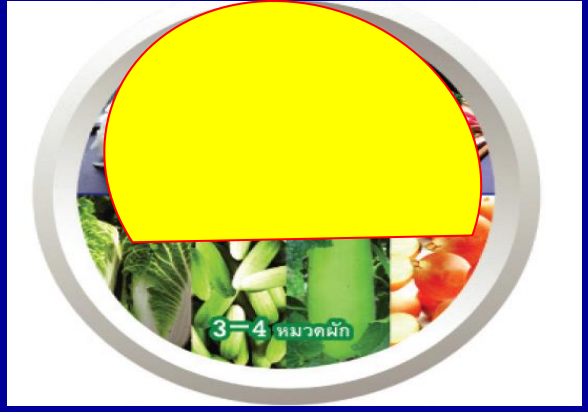

- ส่วนที่ 3 และ 4 หมายถึง ½ ของจานเป็นอาหารหมวดผัก
- ควรเลือกกินผักสุกมื้อละ 2 ทัพพี
- ควรเลือกกินผักสีอ่อนๆ เช่น บวบเหลี่ยม แตงกวา(เอาเมล็ดออก) แตงร้าน ฟักเขียว หอมหัวใหญ่ ผักกาดขาว พริกหวาน
- หลีกเลี่ยงการกินผักที่มีโพแทสเซียมสูง ได้แก่ เห็ดโคน ผักโขม ชะอม หน่อไม้ฝรั่ง มันเทศ มันฝรั่ง มะเขือเทศ บร็อคโคลี่ แครอทดิบ

ควรหลีกเลี่ยงอาหารที่มีโพแทสเซียมสูง
เมื่อมีระดับโพแทสเซียมในเลือดเกิน 5 มก/ดล

ผลไม้

- ควรเลือกผลไม้วันละ 1-2 จานเล็ก
- 1จานเล็ก = ผลไม้ 8-10 ชิ้นคำหรือผลไม้ขนาดกลาง 4 ผลหรือ ผลไม้ขนาดใหญ่ 1 ผล
- เลือกกินผลไม้ที่มีโพแทสเซียมต่ำและปานกลาง ได้แก่ ชมพู่ เงาะ สับปะรด มังคุด องุ่นเขียว
- ผลไม้ที่มีโพแทสเซียมสูง ได้แก่ ทุเรียน กล้วย ลำไย น้อยหน่า ขนุน มะเฟือง แคนตาลูป และผลไม้แห้ง

พลังงาน

- แหล่งของพลังงานส่วนใหญ่มาจากากรกินข้าว แป้ง น้ำตาลและน้ำมัน
- พลังงานที่ผู้ป่วยควรจะได้รับขึ้นอยู่กับผู้ป่วยแต่ละราย
- ควรได้รับพลังงานจากอาหารให้เพียงพอในแต่ละวันเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภาวะกล้ามเนื้อลีบ
- ชนิดของไขมันส่วนใหญ่ ควรเป็นไขมันดี (ไขมันไม่อิ่มตัว)

น้ำมันอันไหนที่มี ไขมันไม่อิ่มตัวตำแหน่งเดีย

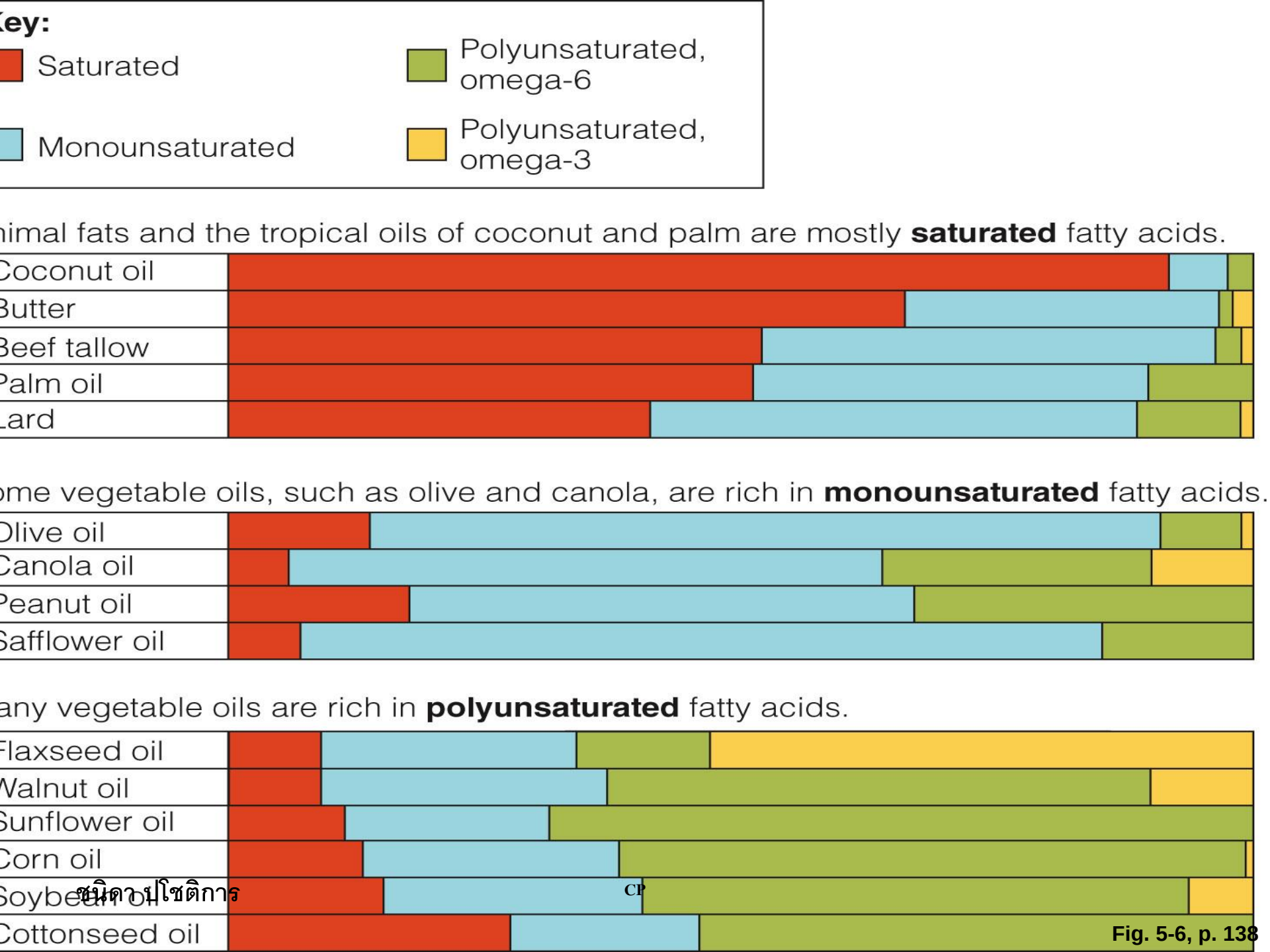
Key:
Saturated
Monounsaturated
Polyunsaturated, omega-6
Polyunsaturated, omega-3
himal fats and the tropical oils of coconut and palm are mostly **saturated** fatty acids.
Coconut oil
Butter
Beef tallow
Palm oil
Lard
ome vegetable oils, such as olive and canola, are rich in **monounsaturated** fatty acids.
Olive oil
Canola oil
Peanut oil
Safflower oil
any vegetable oils are rich in **polyunsaturated** fatty acids.
Flaxseed oil
Walnut oil
Sunflower oil
Corn oil
Soybean oil
Cottonseed oil

Fig. 5-6, p. 138

เลือกกินไขมันชนิดที่ดี

ไขมันอิ่มตัว
- ผลิตภัณฑ์นม (ชีส เนยไขมันนม)
- พาย
- บิสกิต
- ขนมถุง
- น้ำมันหมู ไก่
- เนยขาว

ไขมันไม่อิ่มตัวตำแหน่งเดียว
- น้ำมันมะกอก
- น้ำมันรำข้าว
- น้ำมันถั่วลิสง
- น้ำมันงา

ไขมันไม่อิ่มตัวหลายตำแหน่ง
น้ำมัน ดอกคำฝอย
- น้ำมันถั่วเหลือง
- น้ำมันดอกทานตะวัน
- น้ำมันถั่วเหลือง
- น้ำมันปลา

น้ำมันที่ควรใช้ในการประกอบอาหาร

- น้ำมันปาล์มไว้ทอด
- น้ำมันรำข้าว น้ำมันดอกทานตะวัน น้ำมันถั่วเหลือง ใช้สลับกันในการผัด
- หลีกเลี่ยงไขมันทรานซ์(เนยขาว)

ที่มา: เชาวลิต รัตนกุล

ชนิดา ปโชติการ

เครื่องดื่ม

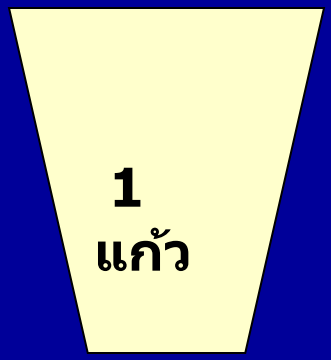

- หลีกเลี่ยง นมและผลิตภัณฑ์จากนม นมเปรี้ยวพร้อมดื่ม ไอศกรีม เนย หลีกเลี่ยงน้ำอัดลมสีเข้ม ชา กาแฟที่มีรสแก่จัด ช้อคโกและเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
- ปริมาณ= ปริมาตรของปัสสาวะ 24 ชม. + 500 cc

ที่มา: ฝ่า

เมื่อเป็นโรคไตเรื้อรังที่ล่งไตแล้ว อาหารจะเปลี่ยนไป

ชนิดา ปโชติการ

ตำรับอาหารสำหรับผู้สูงอายุ โรคไตเรื้อรัง

ชนิดา ปโชติการ

สำหรับผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะ 3 b-5

แกงอ่อม

คุณค่าทางโภชนาการ (ต่อ 1 ที่)

คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	โปรตีน (กรัม)	ไขมัน (กรัม)
18.30	3.07	4.98

โซเดียม (มิลลิกรัม)	ฟอสฟอรัส (มิลลิกรัม)	โพแทสเซียม (มิลลิกรัม)
434.52	22.95	105.05

พลังงาน (กิโลแคลลอรี่)
130.28

ส่วนผสมแกงอ่อม

ไข่ขาว (เบอร์ 2)	2	ฟอง
วุ้นเส้น (ห่อเล็ก)	40	กรัม
(แช่น้ำให้นิ่มตัดและสับให้ละเอียด)		
แป้งมัน	3	ช้อนโต๊ะ
ใบมะกรูด (ฉีก)	1	ช้อนโต๊ะ
ผักชี (หั่น)	1/4	ถ้วยตวง
ต้นหอม (หั่น)	1/4	ถ้วยตวง
ผักชีฝรั่ง (หั่นฝอย)	1	ช้อนโต๊ะ
ข่าอ่อน (หั่นแว่นบางๆ)	2	ช้อนโต๊ะ
น้ำมันพืชถั่วเหลือง	4	ช้อนชา
ซีอิ๊วขาว (ถั่วเหลือง)	4	ช้อนชา
(สูตรโซเดียมต่ำ ลดโซเดียม 40 %)		
ข้าวสาร	1/2	กิโลกรัม
(ข้าวเหนียว หรือข้าวจ้าว)		
น้ำเปล่า	700	ซี.ซี.

สำหรับผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะ 3 b-5

แอ็บไข่ขาว

20.87

3.06

4.93

โซเดียม (มิลลิกรัม)	ฟอสฟอรัส (มิลลิกรัม)	โพแทสเซียม (มิลลิกรัม)
430.50	23.20	109.99

พลังงาน (กิโลแคลลอรี่)
139.32

ส่วนผสม (ต่อ 4 ที่)

ส่วนผสมน้ำพริกแอ็บ

พริกแห้ง (หั่น)	2	เม็ด
ข่าแก่ (ซอย)	2	ช้อนโต๊ะ
กระเทียมหัวเล็ก (20 กลีบ) (แกะเปลือก)	2	ช้อนโต๊ะ
หอมแดงหัวเล็ก (3 หัว) (ซอย)	2	ช้อนโต๊ะ
ตะไคร้ (ซอย)	2	ช้อนโต๊ะ
รากผักชี (หั่น)	1	ช้อนโต๊ะ

นำส่วนผสมทั้งหมดรวมกันโขลกให้ละเอียด

ำหรับผู้ป่วยโรคไตที่ได้รับการบำบัดทดแทนไต(5D)

เส้นใหญ่ราดหน้าใส่ไข่ น้ำหนัก 372 กรัม		
สารอาหาร		
โปรตีน	(กรัม)	11
พลังงาน	(กิโลแคลอรี่)	419
โซเดียม	(มิลลิกรัม)	900

สัดส่วนอาหาร	ข้าว-แป้ง (ทัพพี)	เนื้อสัตว์ (ช้อนโต๊ะ)	ไข่* (ฟอง)	ผัก (ทัพพี)	น้ำมัน (ช้อนชา)
	2	2	1	1	2

ชนิดา ปโชติการ

กัลยา กาลสัมฤทธิ์ นักกำหนดอาหาร รพ. ศิริราช

ำหรับผู้ป่วยโรคไตที่ได้รับการบำบัดทดแทนไต(5D)

กระเพาะปลา น้ำหนัก 369 กรัม	
สารอาหาร	
โปรตีน (กรัม)	22.5
พลังงาน (กิโลแคลอรี่)	300
โซเดียม (มิลลิกรัม)	909

สัดส่วนอาหาร	ข้าว-แป้ง (ทัพพี)	เนื้อสัตว์ (ช้อนโต๊ะ)	ผัก (ทัพพี)	น้ำมัน (ช้อนชา)
	0.5	6	0.5	0.5

การประเมินและติดตาม

- EDA เป็นแบบฟอร์มที่ได้ถูกจัดทำขึ้นเพื่อให้ง่ายต่อการประเมินการบริโภคอาหาร โดยเฉพาะในผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง
- EDA ใช้ในการคำนวณปริมาณเฉลี่ยของสารอาหารที่ผู้ป่วยบริโภคใน 1 วัน โดยเฉพาะ พลังงาน โปรตีน

Easy Dietary Assessment(EDA)

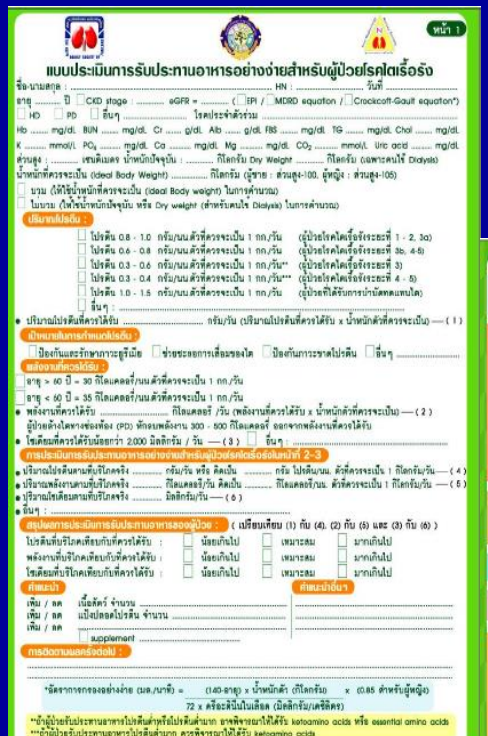

หน้าที่ 1

หน้าที่ 2 - 3

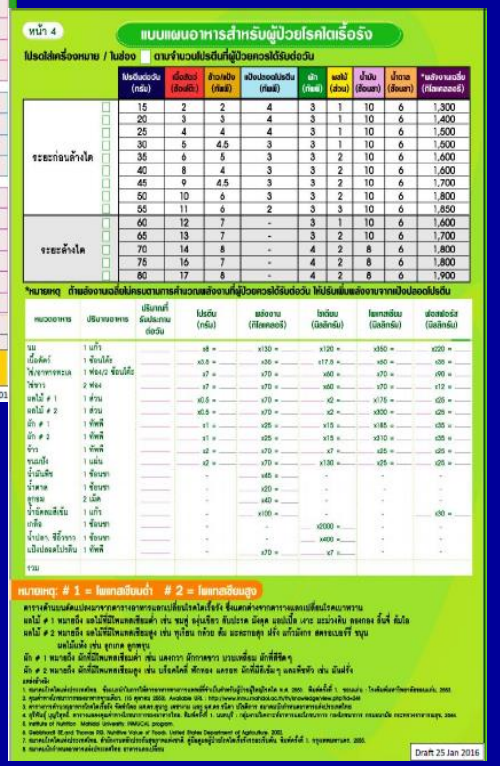

หน้าที่ 4

ชนิดา ปโชติการ

กินไปเท่าไร?

How much did you eat?

For each food, Please put an "X" on the amount you ate.

Food	I ate none of it.	I just tasted it.	I ate a little.	I ate half of it.	I ate a lot.	I ate all of it.
1. Spaghetti with meat sauce						
2. Broccoli						

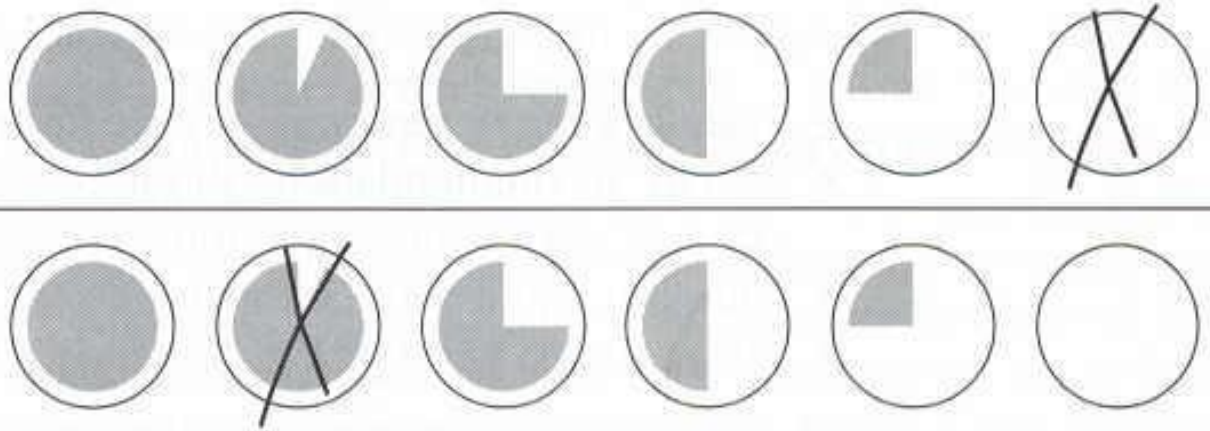

ต้องรู้ผลเลือดในแต่ละเดือน

ผลตรวจทางห้องปฏิบัติการ

เดือน	น้ำหนัก	บียูเอ็น BUN	โพแตสเ K	ฟอสฟ P	แอลบู A/b	เม็ดเลือด Hct
ไม่เกิน 2-3 กก ต่อครั้ง		60-100	3.5-5	3.5-5	3.5	36

C linical Sign

สารอาหารที่ขาด	สังเกตเห็นจาก
โปรตีน	Easily pluckable hair Flag sign hair

ได้รับพลังงานไม่เพียงพอ	สังเกตเห็นจาก
ไขมันใต้ผิวหนังบางลง	จับผิวหนังบริเวณ tricep bicep แล้วชั้นไขมันบาง
กล้ามเนื้อเล็กลง	ขมับตอบ เห็นกระดูกไหปลาร้าชัดเจน เห็นกระดูกซี่โครงชัดเจน เห็นกระดูกหัวไหล่ชัดเจน เห็นกระดูกหัวเข่าชัดเจน

การเยี่ยมบ้าน

- ควรมีการเยี่ยมบ้านอย่างสม่ำเสมอ

  - ประเมินสัมพันธภาพสมาชิกในครอบครัว

  - ควรแนะนำการเตรียมสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

  - หาแนวทางการแก้ไขปัญหาร่วมกับผู้ป่วยและครอบครัว เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้ป่วย

การพัฒนาจุดเชื่อมโยง

CKD คลินิก

สหวิชาชีพ

- แพทย์
- พยาบาล
- นักกำหนดอาหาร/ นักโภชนาการ
- เภสัชกร
- นักกายภาพบำบัด

ทีมรักไต

- รพ.สต.
- อสม.
- ผู้ป่วย-ญาติ

ที่มา :นพ.ชาตรี บานชื่น

โภชนาการในผู้สูงอายุเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญ บุคคลากรทางการแพทย์ต้องทำงานร่วมกันในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนให้มีชีวิตอยู่อย่างมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจแม้นเป็นโรคไต

ชนิดา ปโชติการ